

Diplomová práce

Využití výtvarného umění pro rozvoj mezipředmětových vztahů na 1. stupni ZŠ.

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce:

Eva Volfová

Vedoucí práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Liberec 2023

Zadání diplomové práce

Využití výtvarného umění pro rozvoj mezipředmětových vztahů na 1. stupni ZŠ.

<i>Jméno a příjmení:</i>	Eva Volfová
<i>Osobní číslo:</i>	P18000158
<i>Studijní program:</i>	M7503 Učitelství pro základní školy
<i>Studijní obor:</i>	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra primárního vzdělávání
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cíl práce: Propojit výtvarné umění s dalšími vzdělávacími oblastmi na 1. stupni ZŠ. Podpořit kvalitní výtvarnou výchovu, která bude zprostředkovávat nejen pozitivní vztah k umění a kultuře, ale také rozvíjet dovednosti žáků pro praktické využití v každodenním životě. **Postup práce:** 1. Analýza výtvarného umění jako mezipředmětový vztah (studium odborné literatury, didaktické postupy, didaktický materiál, kreativita ve vzdělávání,...). 2. Význam činnostního učení a aplikace ve výuce. 3. Tvorba a pilotní ověření s evaluací materiálu (časopis *Badatel*) - Výtvarný časopis, který se zaměřuje na propojení uměleckého a vzdělávacího světa s praktickým přesahem. Vydaný časopis bude sloužit jako inspirace pro pedagogy na 1. stupni ZŠ.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

Jazyk práce:

tištěná/elektronická

čeština

Seznam odborné literatury:

1. ČAPEK, Robert. *Uč jako umělec: malá kniha o velkých vzdělávacích myšlenkách*. Ilustroval Radek PETŘÍK. V Brně: Jan Melvil Publishing, 2020. Briquet. ISBN 978-80-7555-105-4.
2. PŘIDALOVÁ, Kateřina. *Co je vlastně design?*. Ilustroval Jakub BACHORÍK. V Praze: UMPRUM, 2021. ISBN 978-80-88308-28-3. RVP pro základní vzdělávání, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání)* [online]. Copyright © [cit. 23.11.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>.
4. TICHÝ, František. *Výchova jako dobrodružství: to se v té Přírodní škole učíte na stromech?*. Semily: Geum, 2017. ISBN 978-80-87969-31-1.

Vedoucí práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

23. listopadu 2021

Předpokládaný termín odevzdání: 1. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. prosince 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Na tomto místě děkuji své vedoucí diplomové práce, PhDr. Zuzaně Pechové, Ph.D., za lidský přístup a cenné rady, které mi pomohly tuto práci dokončit. Mé poděkování patří také všem, kdo mi byli ochotni během konzultací trpělivě naslouchat.

Srdečně děkuji své sestře Kateřině Satranské za ilustrace k pracovnímu sešitu *Bylinopis*, bez nichž by nebyl výtvarný projekt úplný. Děkuji také svým rodičům za jejich péči a podporu v průběhu celého mého studia.

Anotace

Diplomová práce se zabývá využitím výtvarného umění pro rozvoj mezipředmětových vztahů na 1. stupni ZŠ. Záměrem teoretické části je definovat vzdělávací oblast Umění a kulturu a následně provést rešerši na téma Konstruktivistický přístup a jeho vyučovací metody se zaměřením na činnostní učení a badatelsky orientovanou výuku. Integraci konstruktivistických postupů jsem uplatnila v praktické části při tvorbě autorského výtvarného pracovního sešitu *Bylinopis*. Soubor aktivit umožňuje dětem zapojit se do tvůrčího procesu a současně propojuje umělecký svět s praktickým přesahem. Pro snadnější zavedení pracovního sešitu do praxe jsem vytvořila metodickou příručku. Tento materiál primárně slouží pedagogům na prvním stupni ZŠ jako návod pro efektivní využití dílčích aktivit do výuky.

Klíčová slova

Umění a kultura, výtvarné umění, tvůrčí projev, mezipředmětový vztah, konstruktivistický přístup, projektová výuka, výtvarný projekt, pracovní sešit, ilustrace, grafika, metodická příručka

Annotation

The diploma thesis deals with the Use of Visual Arts for the Development of Interdisciplinarity at Primary School. My theoretical part aims to define the educational area of Art and Culture and to conduct research on the Constructivist approach and its teaching methods with a focus on activity-based learning and inquiry-based learning. I applied the integration of constructivist practices in the practical part in the creation of the author's art workbook, which is called *Bylinopis (Herbarium)*. The set of activities allows children to engage in the creative process while connecting the art world with a practical overlay. I have created a methodological guide to facilitate the workbook's introduction into practice. This material primarily serves primary school teachers as a guide for effectively using the sub-activities in the classroom.

Key words

Art and culture, visual arts, creative expression, cross curricular teaching, constructivist approach, project-based learning, art project, workbook, illustration, graphics, methodological guide

Obsah

ÚVOD	9
1 UMĚNÍ A KULTURA V KURIKULU	11
1.1 UMĚNÍ A KULTURA V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU	11
1.1.1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V RVP ZV	11
1.1.2 REVIZE VZDĚLÁVACÍHO OBSAHU VZDĚLÁVACÍHO OBORU	12
2 CHARAKTERISTIKA ŽÁKŮ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	14
2.1 VÝVOJ DĚTSKÉ KRESBY	14
2.1.1 VÝZNAM BAREV VE VÝVOJI KRESBY	16
3 MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY NA 1. STUPNI ZŠ	19
3.1 INTEGRACE VÝTVARNÉHO UMĚNÍ A KONSTRUKTIVISMUS	19
3.1.1 KONSTRUKTIVISTICKÉ POJETÍ VÝUKY	20
3.1.2 ZAPOJENÍ DO TVŮRČÍHO PROCESU	22
4 METODY VÝUKY NA 1. STUPNI ZŠ	24
4.1 KLASIFIKACE VYUČOVACÍCH METOD	24
4.1.1 PROJEKTOVÁ VÝUKA	25
5 VÝTVARNÝ PROJEKT	27
5.1 PLÁNOVÁNÍ KONCEPTU VÝTVARNÉHO PROJEKTU	27
5.2 DIDAKTICKÁ ANALÝZA PROJEKTU	29
5.3 SPOLUPRÁCE S ILUSTRÁTKOU	30
5.4 NÁZORY VYBRANÝCH OSOB NA VÝTVARNÝ PROJEKT	32
5.5 METODICKÁ PŘÍRUČKA	37
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
SEZNAM PŘÍLOH	73
SEZNAM OBRÁZKŮ	74
SEZNAM TABULEK	75

Úvod

Umění a kulturu vnímám jako klíčovou součást primárního vzdělávání, a proto jsem se rozhodla tvorbu své diplomové práce vést právě v duchu výtvarném s přesahem do dalších vzdělávacích oblastí. Smyslem výtvarného umění není pouze estetičnost, ale celkový prožitek z tvorby samotné. Výtvarné vyjadřování nám nabízí mnoho zajímavých způsobů, jak propojit různé vzdělávací oblasti. Tvůrčí činnost se tak stává ideálním prostředkem k mezipředmětovým vztahům.

Cílem diplomové práce je najít a srovnat argumentaci, která dostatečně přesvědčuje a minimálně naznačí, kudy by mohla vést cesta ke zkvalitnění výuky primárního vzdělávání, nejen v oblasti Umění a kultury.

V teoretické části se zaměřím zejména na komparaci odborné literatury, myšlenky světově uznávaných pedagogů a názory současných oborových didaktiků a výtvarníků na danou problematiku. Záměrem této části je prozkoumat vzdělávací oblast Umění a kulturu ze tří odlišných pohledů, tj. uměnovědného, psychologického a pedagogického.

Jádrum diplomové práce je Tvůrčí část, ve které plynule navážu na teoretickou analýzu. Vytvořím takový výtvarný projekt, který se zaměří inovativním způsobem na propojení uměleckého a vzdělávacího světa s praktickým přesahem. Jedná se o formu pracovního sešitu pro žáky 1. stupně ZŠ, který nese titul *Bylinopis*. Žáci budou mít možnost vžít se do role malých badatelů, což byl také původní, pracovní název pro výtvarný projekt. Badatelsky orientovaná výuka hraje v dílčích aktivitách zásadní roli, tudíž odchylka nastala pouze u změny titulu pracovního sešitu. Skrz tento projekt budou mít děti možnost kreslit, psát, počítat, tvořit, objevovat, ale především vnímat svět kolem nás s očima otevřenýma dokořán.

Využití výtvarného umění vychází zejména ze spolupráce se současnou umělkyní Kateřinou Satranskou, která se svými ilustracemi spolupodílela na tvorbě autorského pracovního sešitu *Bylinopis*. Díky úzké spolupráci s ilustrátorkou a grafičkou jsem měla možnost zkoumat výtvarné umění zejména z té praktické roviny, tj. kresba ilustrací a grafické zpracování pracovního sešitu.

Záměrem praktické části je zjistit, zda by tento didaktický materiál mohl být využitelný v praxi. Tuto otázku nám postupně zodpoví průběžná pilotáž vybraných aktivit a názory dotazovaných

na konečný výtvarný produkt. V závěru práce budeme mít možnost nahlédnout na celkové zhodnocení vybraných oborových didaktiků a výtvarníků, kteří se ve svých odpovědích zaměří zejména na kvalitu a využitelnost výtvarného pracovního sešitu v praxi.

Teoretická část

1 Umění a kultura v kurikulu

V rámci kurikulárního dokumentu, Rámcového vzdělávacího programu, tvoří tuto oblast dva vzdělávací obory, Hudební výchova a Výtvarná výchova. Umění a kulturu můžeme také doplnit o vzdělávací obor Dramatická výchova, který lze vyučovat jako samostatný předmět, projekt nebo například dramatický kurz (RVP, 2021, s. 87). V této práci se zaměříme zejména na výtvarnou část a její propojení s dalšími vzdělávacími oblastmi.

1.1 Umění a kultura v Rámcovém vzdělávacím programu

Dle RVP ZV¹ (2021) by měla tato oblast z hlediska edukace žáků umožňovat nejen racionální poznávání světa, ale zároveň vnímat kulturu a umění jako součást lidské existence. Dorozumívání, socializace jedince, společenská existence, sdílení prožitků, to vše sdělujeme prostřednictvím uměleckých prostředků. Umění nabízí schopnost tvořivého myšlení, které nám napomáhá rozvíjet schopnosti nonverbálního vyjadřování formou tónu, zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy nebo gesta či mimiky (RVP, 2021, s. 87). Umělecké vyjadřování učí žáky rozvíjet specifické citění, tvořivost a estetičnost. Žáci se učí vnímat vlastní dílo z hlediska toho, jak na ně působí k sobě samému i k okolnímu světu. Umění a kultura by v jistém pojetí měla umožnit všem žákům zapojit svůj každodenní osobní život do širší kontinuity lidské zkušenosti (Pastorová, 2004).

1.1.1 Výtvarná výchova v RVP ZV

Jedná se o vzdělávací obor, který nám umožňuje obraznými znakovými systémy vyjádřit naše pocity či prožitky. Obrazné vyjádření je jedním z nástrojů, jak se zapojit do procesu komunikace (RVP, 2021, s. 88).

V oblasti školského vzdělávání je výtvarná výchova založena na tvůrčích činnostech. Lze na ni nahlížet z roviny tvorby, vnímání či interpretace. Obsah učiva je členěn do tří oblastí: rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků. Každý žák by měl mít prostor osobitě se vyjadřovat, tvořit, experimentovat.

¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Experiment je jedna z metod, která je pro výtvarné vyjadřování nezbytná. Nabízí nám širokou škálou prostředků a postupů. Můžeme hovořit nejen o tradičních postupech, tj. kresba, malba či prostorová tvorba, ale i o vizuálních postupech, jako jsou například komiksy, animované filmy, fotografie nebo reklamy (Pastorová, 2004).

Cílem výtvarné výchovy je zejména prožitek z tvorby samotné, kdy dochází u daného jedince k naplnění tvůrčího potenciálu. Každý žák by měl mít možnost tvůrčího projevu, který mu umožní nalézt a vyjádřit osobní prožitky i postoje, se kterými se ve mnohotvárném světě střetává (RVP, 2021, s. 88).

1.1.2 Revize vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru

Dle členů a členek předsednictva České sekce INSEA nese revize RVP ZV v oblasti Umění a kultura řadu nevýhod, které upozadují důležitost umění jako specifický způsob poznání.

Jedná se zejména o redukci minimální časové dotace, která je pro výtvarnou výchovu zcela zásadní. Pro úspěšné dosažení očekávaných výstupů je třeba určité časové dotace, a to v případě aktuální časové redukce nelze stihnout. Dochází tedy k omezení všestranného rozvoje žáka, ale také například omezené možnosti návštěv edukačních programů v muzeích či galeriích (Šobáňová, 2021).

Redukce vzdělávacího obsahu je rovněž problém, který dle odborníků České sekce INSEA (2021) nezkvalitní efektivitu vyučování. Jedná se zejména o odstranění pasáže spojené s klíčovou kompetencí dneška, která souvisí s interpretací vizuálně obrazného vyjádření. Z kurikula se tedy vytrácí očekávané výstupy, které žáky učí dané věci kolem nás pojmenovávat či rozpoznávat. Konkrétně jde o očekávané výstupy:

- „VV-3-1-01 - Žák rozpoznává a ~~pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy, barvy, objekty); porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ.“ (RVP-ZV, 2021, s. 92);~~
- „VV-5-1-02 - Žák při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se ~~vědomě~~ zaměřuje na projevení vlastních ~~životních~~ zkušeností ~~i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy~~ (RVP-ZV, 2021, s. 93);

K redukci došlo i u výstupu, který vede žáka ke komunikaci, vysvětlování jeho postojů, ať už se jedná o osobní, společenský či kulturní. V dnešní společnosti lze považovat tento očekávaný výstup za téměř nezbytný, a proto by neměl být zanedbán, ba naopak prohlouben.

V rámci revize RVP ZV došlo k navýšení jak časové dotace, tak rozsáhlejšímu obsahu učiva ve vzdělávacím oboru Informatika. Pokud nebudou žáci schopni vnímat svět kolem nás a reflektovat společenské procesy, tak vyvstává otázka: *K čemu nám budou digitální kompetence?*

Dle metodiků z České sekce INSEA (2021), kteří již řadu let pracují v praxi, se zdá být rozvoj digitální gramotnosti ve srovnání s redukcí obsahu výtvarné výchovy kontraproduktivní a postrádající smysl. Nejen oboroví metodici, ale i řada současných pedagogů, výtvarníků hledá způsoby, jak zefektivnit výuku výtvarné výchovy, aby byla pro děti co nejpřínosnější pro jejich vzdělávací i osobnostní vzrůst. Mezipředmětovost a celkové propojení s dalšími vzdělávacími oblastmi s praktickým přesahem se jeví jako jedna z možností, kudy by mohla vést cesta k úspěšnému primárnímu vzdělávání.

V rámci praktické části jsem se pokusila navázat na tuto problematiku. Rozhodla jsem se vytvořit takový projekt, který by mohl inovativním způsobem podpořit kvalitu výtvarného vzdělávání žáků na 1. stupni ZŠ.

2 Charakteristika žáků mladšího školního věku

Školní období je vymezeno vstupem do školy, tj. od šestého roku dítěte a trvá do začátku tělesného a psychického dospívání, tj. okolo jedenácti až dvanácti let. Tomuto vývojovému období říkáme *mladší školní věk*, na které následně navazuje období *puberty* (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 124). Jako každé jiné vývojové období i mladší školní věk s sebou nese určitá vývojová specifika, na která bychom měli nahlížet a umět s nimi řádně pracovat.

Nástup do školy vnímá dítě jako obrovskou změnu v porovnání s dosavadním předškolním způsobem života, kdy byla doposud klíčovou náplní dne hra. Dítě se tak stává školou povinné, což znamená přísnější řád, pravidelná školní docházka, plnění povinností, vyšší kázeň na nároky i výkony (Vágnerová, 2008).

Z hlediska kognitivního vývoje stojí dětské myšlení na názorných situacích. Touto problematikou se detailně zabýval švýcarský psycholog Jean Piaget, který nazval tento způsob myšlení, typický právě pro tento věk, fází konkrétních logických operací. Pro tuto fázi je charakteristické respektování základních zákonů logiky a konkrétní reality (Vágnerová, 2008). Dětské myšlení stále stojí na jasně vymezených situacích a reálných zkušenostech, a proto si ještě dotyčný nedokáže představit situace, se kterými se doposud nesetkalo. V další kapitole se hlouběji ponoříme do osobnosti dítěte na 1. stupni ZŠ, ale tentokrát z roviny vývoje výtvarného projevu.

2.1 Vývoj dětské kresby

Vývoj dětského výtvarného projevu lze rozčlenit do několika fází, které s sebou nesou určité specifické rysy. Vývojové znaky užívané v dětské kresbě a malbě je však nutné brát jen jako pomůcku a časové údaje bychom měli chápat pouze orientačně (Perout, 2005, s. 37).

Jan Piaget	Victor Lowenfeld
senzomotorické období 0-12 měsíců	
názorné období 2-5 let: předponové myšlení 5-7 let: intuitivní myšlení	2-3 roky, čáranice : bezobsažná, zvládnutá, pojmenovaná 3- 6 let: preschematické období 6-9 let: období schématu
konkrétní operace 7-12 let	8-12 let: kresebný realismus
formální operace 12-17 let	11-5 let: pseudonaturalistické období 14-17 let: adolescentní výtvarná tvorba

Obrázek 1 Vývojové fáze dětského výtvarného projevu

Vývoj kresby závisí na vývoji jedince, bez ohledu na jeho umělecké schopnosti. Kvalita kresby může sice působit neohrabaně, což ale nemusí vždy zpravidla souviset s intelektem nebo duševní zaostalostí dítěte. Tuto myšlenku se snažil jako první vyslovit francouzský filosof G. H. Luquet, který se ve dvacátých letech zabýval podrobným zkoumáním dětské kresby. Časem se jeho názor potvrdil. Pokud umožníme ročnímu dítěti malovat, s největší pravděpodobností nám ztvární obraz v podobě „skvrn“. Z praxe je však známo, že málokterý rodič nechá děti v tomto věku tvořit, protože nečeká, že by dítě už v tomto období bylo zralé na výtvarnou činnost a spíše se obává neblahých výsledků (Davido, 2008).

V posledních letech se stále ukazuje, že dětská kresba je jedním z nejvhodnějších přístupů k poznání osobnosti dítěte. Kresba neboli grafický obraz se začíná u dětí objevovat okolo druhého roku života. Ve svých začátcích se jedná o přechod mezi hrou a obraznou představou (Piaget, 2014). Dětská kresba v sobě zahrnuje hru, snění, ale také realitu, díky které děti kreslí, co je zajímá nebo trápí. Z tohoto důvodu hraje kresba významnou roli nejen ve výtvarném prostředí, ale také v oblasti dětské vývojové psychologie. Jeden z nejvýznamnějších českých psychologů a pedagogů Zdeněk Matějček (1991) pokládal dětskou kresbu za velice důležitý podnět. Dítě kreslí, protože se nám snaží něco naznačit. Další klíčové osobnosti vývojové psychologie (Piaget, Matějček, Vágnerová, Uždil) se shodují, i se současnými oborovými didaktiky, že dětský obraz funguje jako vhodný komunikační prostředek neboli jazyk pro dorozumívání (Raudenský, 2017).

2.1.1 Význam barev ve vývoji kresby

V této kapitole se zaměříme na význam a symboliku barev v kresebném projevu dítěte. Užití barev opět odkazuje na vývojové fáze dětské kresby (Perout, 2005), které s sebou nesou určitou psychologickou hodnotu. Obecně se dá říci, že děti od druhého až třetího roku života volí pro své výtvarné vyjadřování spíše syté barvy, které jsou přirozeně pro dětské oči atraktivnější. Tento přístup si děti nesou až do období mladšího školního věku, avšak barevná řeč se stává být v tomto období o něco pestřejší a tím i rozdílnější. Můžeme se setkat s minimalistickým užitím barev, kdy daný jedinec používá pouze vybraný druh barvy. Další stádium může být takzvané bezbarevné, kdy dítě naopak nevyhledává barvu žádnou.

Podle Uždila (1980) může být barevné vidění ovlivněno individualitou osobnosti, ze které mnohdy můžeme ledacos diagnostikovat. Obecně platí, že pokud dítě volí jasné a teplé barvy, tak lze nahlížet na osobu spokojenou a celkově vyrovnanou. Barvy tmavé naopak mohou poukazovat na smutek či negativní prožitek. Tato tvrzení však nikdy nemají stoprocentní výpovědní hodnotu, a proto i v tomto případě platí zásada dlouhodobého pozorování.

Současná francouzská psycholožka Roseline Davido (2008) se domnívá, že žáci ve svém výtvarném projevu mohou používat dva způsoby barevnosti:

1) Volba barev přírody:

Tento způsob užití barev je u dětí mladšího školního věku typický a často může vést k tzv. *šablonovitosti*. Děti neustále kreslí dokola například modrou oblohu či vodu, zelenou trávu nebo žluté slunce. Problematika šablonovitosti je na základních školách stále aktuálním tématem, a proto je důležité děti vést k tzv. *reálné kresbě*. Tato technika nám umožňuje zajímavější pohled na dětský kresebný projev a pomáhá nám vyvarovat se monotónnímu stylu šablonovitého vyučování. Stačí se s dětmi vydat ven do přírody a oni na základě vlastního prožitku zjišťují, že voda nemusí být například vždy sytě modrá. Ve skutečnosti vidíme průhlednou odrážející se pestrou paletu barev.

Šablonovitost ve výtvarném projevu dítěte

Kresba dítěte mladšího školního věku je často označována jako „*zlatý věk dětské kresby*“. V průběhu dětského vývoje kresby si můžeme povšimnout zdokonalení nejen formální, ale i obsahové stránky (Vágnerová, 2008). Často se také ve školních lavicích setkáváme s rozdílností kresebného projevu mezi děvčaty a chlapci. Šablonovitost ve výtvarném

prostředí je jedno z témat, se kterým se neustále na základních školách setkáváme (Kimberley, 2016). Otázkou je, zda nestojí chyba na špatném vedení výuky. V rámci výtvarného projevu bychom u dětí měli od samého počátku probouzet touhu po tvořivosti a experimentu, což s šablonovitostí nemá v tomto ohledu nic společného (Čapek, 2020).

2) Volba barev na základě myšlení:

Tento způsob poukazuje na nevědomé užití barev, které je ovládáno zejména autorovým *vnímáním, představivostí a fantazií*. Pokud se dítě vydá tímto způsobem, tak už zde můžeme hovořit o určitém uplatnění subjektivity, které vypovídá mnohem více o jeho osobnosti než způsob předešlý (Davido, 2008).

Vnímání, představivost a myšlení ve výtvarném projevu

Jedná se o trojici duševních funkcí, které hrají ve výtvarném vyjadřování zásadní roli. Co je prožito, je i dobře uloženo a schopno budoucího použití. Jak už říkali staří mistři: „*Kdo kreslí, učí se vidět*“ (Uždil, 1980, s. 100). Kreslící je nucen nejen lépe se dívat na věc, kterou kreslí, ale také o ní uvažovat a přemýšlet. Například pokud dítě bude kreslit květinu v přírodě, na kterou se reálně dívá, tak se učí vlastním prožitkem. Vnímá rostlinu nejen vizuálně, ale už se jedinci ukládá do paměti, kde rostlinu spatřil, jak voní nebo jak vypadá ve skutečnosti.

S představivostí se úzce pojí pojem *fantazie*, která je pro výtvarný projev nezbytnou součástí. Dle Plhákové (2023, s. 233) je fantazie děj, jehož výsledkem jsou představy, které nejsou pouhou reprodukcí dříve vnímané skutečnosti, ale je v nich něco pozměněného nebo nového.

Existuje několik druhů fantazie, které se mohou u dítěte mladšího školního věku projevat (Klindová, Rybářová, 1974):

- **Konkrétnost fantazie:** dítě si vytváří fantazijní prvky z konkrétních představ, které získalo na základě vlastní zkušenosti. K rozvoji dětské fantazie napomáhá dětská literatura přiměřená věku dítěte, aby byla pro čtenáře dostatečně motivující a srozumitelná.
- **Citovost fantazie:** fantazijní představy jsou ovlivněny citovým vnímáním. Pokud dítě prožívá například velkou radost, zvědavost, touhu, lítost, tak vznikají představy

o skutečnosti. V tomto případě si děti často vymýšlejí různé příběhy, díky kterým chtějí být zajímavé nebo na sebe upozornit. Můžeme hovořit o takzvané dětské lži, kdy je dítě přesvědčeno, že je jeho tvrzení pravdivé, a proto bychom ho neměli v tomto případě trestat.

- **Svéráznost fantazie:** dítě využívá fantazijních prvků v důsledku nedostatku podnětů při svém rozumovém myšlení. Dospělí jedinci v tomto případě využívají logického myšlení, naproti tomu dítěti napomáhá k dotvoření příběhů fantazie.

Z vývojového hlediska se dítěti kolem čtvrtého roku začíná rozvíjet fantazie. Vytváří si pestrou škálu představ, které se týkají různých předmětů, jevů nebo situací, které nikdy nezažilo. Na základě výše zmíněných představ se děti nejdříve seznamují s již poznanými jevy, které jsou jim dobře známé. Později se však setkávají s takovými představami, které se nazývají "anticipační" (Uždil, 1980). Tyto představy vznikají kombinací vědomé i nevědomé činnosti, kdy děti dokážou ztvárnit takové útvary, které nikdy neexistovaly, ale v představách je mají uložené. I když je dětská fantazie velmi rozvinutá, tak v porovnání s dospělým člověkem je znatelně chudší a omezenější. Proto je důležité myslet na to, jaké předměty dětem poskytneme a zbytečně je nezahlcovat přílišným materiálem.

*Mladší školní věk můžeme pokládat za jedno z nejproduktivnějších období dětské kresby vůbec, a proto jsem se rozhodla v praktické části vytvořit takový výtvarný projekt, pracovní sešit **Bylinopis**, který je primárně určen pro tuto cílovou skupinu, tzn. žáky mladšího školního věku. Ilustrovaný pracovní sešit by měl v dětech nevšedním způsobem probudit tvořivého ducha, a naopak se vyvarovat šablonovitému výtvarnému projevu.*

3 Mezipředmětové vztahy na 1. stupni ZŠ

S přestupem z mateřské školy na základní školu se děti seznamují s dílčími předměty, které se obvykle vyučují izolovaně. V rámci českého jazyka se učí například číst a psát a v matematice naopak počítat. Proč ale tyto činnosti nepropojit, aby nám vše dávalo větší smysl? Již v mateřské škole bylo dětem umožněno objevovat svět kolem nás spíše celistvě, a proto se doporučuje, aby byla návaznost v přechodu z mateřské školy na 1. stupeň plynulá. Plynulého přechodu lze například docílit metodou *projektového vyučování*, ve kterém se uplatňuje princip *mezipředmětových vztahů*.

V dynamickém pojetí výuky spjatém s tvořivým rozvojem žákovy osobnosti a strukturní provázaností poznatků již nestačí pouze dosavadní rozdělení vzdělávacího obsahu na izolované předměty (Zikmundová, 2006, s. 25). Mezipředmětová integrace se proto jeví jako ideální možnost pro zkvalitnění výuky na základních školách.

3.1 Integrace výtvarného umění a konstruktivismus

Podle Kennedyho centra² (2010) je integrace umění přístup k výuce, při níž žáci vytvářejí a prokazují porozumění prostřednictvím umělecké formy. Žáci se zapojují do tvůrčího procesu, který propojuje uměleckou formu a jiný předmět. Naplňuje tak rozvíjející se cíle v obou oblastech. Tato definice začíná tvrzením, že umělecká integrace je více než jen činnost. Umění je spíše přístup k výuce, který je zakotven v každodenní praxi.

Tento přístup k výuce vychází z přesvědčení, že učení je aktivně budované, zážitkové a vyvíjející se. K tomuto přístupu se vztahují další faktory jako spolupráce, kompetence k řešení problémů, a především průběžná a závěrečná reflexe. Toto přesvědčení je v souladu se současným výzkumem o povaze učení, která navazuje na *konstruktivistickou teorii učení*. Konstruktivistické pojetí je založeno zejména na aktivizaci a spolupráci žáka. Děti získávají poznatky prostřednictvím činnostního učení, tzn. vykonávají aktivní činnost a komunikaci (Lynne B. Silverstein, Sean Layne, 2010).

² Od roku 1999 Kennedyho centrum intenzivně a trvale spolupracuje s organizacemi, které se zabývají sítí partnerských škol v metropolitní oblasti Washingtonu DC, aby poskytovalo profesní vzdělávání učitelů, kteří se učí a realizují umělecká díla na školách v návaznosti na integraci umění. Tento program, známý jako *Changing Education Through the Arts (CETA)*, využívá jako základ komplexní definici integrace umění.

3.1.1 Konstruktivistické pojetí výuky

I když je v současném školství konstruktivistický přístup výuky spíše vnímán jako modernější pojetí vyučování, první zmínky o této teorii byly zaznamenány již počátkem 20. století. Francouzský vývojový psycholog Jean Piaget přišel spolu s francouzským filosofem Gastonem Bachelardem na teorii, v níž žák vstupuje do výuky s jistými názory a zastupuje zde určitým způsobem roli učitele. Hlavním cílem pedagoga je žákovi nastínit, co je na jeho dosavadních poznáních chybné a navést ho tak na novou cestu k poznání (Bertrand, 1998).

V českém školství stále narážíme na problematiku, která se týká nadměrného zahlcení znalostí, které by měli žáci pojmout. Současná proměna školství vychází zejména ze změny v chápání vzdělání. Úkolem již není předávání co největšího množství informací. Dnešní, moderní společnost nabízí konstrukci poznání prostřednictvím vlastní zkušenosti a následného sdílení. V tomto případě hovoříme o tzv. *konstruktivistickém pojetí výuky*, ve kterém hraje klíčovou roli proces (Zormanová, 2012). Učení se tak stává sociálním procesem, v němž žáci zpracovávají informace různými výukovými metodami, které jsou pro toto pojetí typické (*viz kapitola Metody výuky na 1. stupni ZŠ*).

Transmisivní pojetí výuky je často označováno jako tradiční, klasické vyučování. Výuka by měla probíhat takovým způsobem, který všichni dobře známe. I v tomto přístupu můžeme shledat určité výhody. Žák získává informace jasně strukturované, utříděné a celkově by vyučování mělo fungovat jako jeden ucelený systém (Zormanová, 2012). Při transmisivním pojetí výuky však nelze přizpůsobit rychlost učení všem žákům. Většinou se tedy volí takové tempo výuky, které vyhovuje průměrným, případně i slabším žákům. Rychlost a přizpůsobivost učení žáků je jeden z hlavních rozdílů konstruktivistického a transmisivního pojetí výuky.

Konstruktivistický a transmisivní přístup k výuce

Níže se podíváme na porovnání transmisivního a konstruktivistického pojetí výuky z různých úhlů pohledu (Krejčová, Kargerová, 2003):

A. Školní prostředí

- Transmisivní přístup: Škola předává dětem především vzdělání jako výsledný produkt, který je nutno si osvojit v hotové podobě.
- Konstruktivistický přístup: Škola připravuje děti pro život. Vzdělání je považováno za proces, který nikdy nekončí.

B. Obsah vzdělání

- Transmisivní přístup: Obsah vzdělání je určován zvnějšku, je předkládán v oddělených předmětech a důraz je kladen především na osvojení si vědomostí. Nové poznatky jsou cílem, kterého je třeba dosáhnout. Informace předkládá učitel prostřednictvím učebnic.
- Konstruktivistický přístup: Na rozhodování o obsahu vzdělání se podílejí všichni zainteresovaní (odborníci, pedagogové, rodiče, děti), je integrován do smysluplných celků a důraz je kladen na osvojení klíčových kompetencí. Nové poznatky jsou nástrojem k porozumění sobě i okolnímu světu, děti si je budují samy, učitelé jsou partnery podporující učení a nabízejí práci s mnoha zdroji.

C. Vztah učitel – žák

- Transmisivní přístup: Učitelé nesou odpovědnost za dění ve třídě, určují a kontrolují pravidla, jsou v ní hlavní autoritou a představují roli „předavatelů“ informací. Učitel vyučuje celou třídu stejným způsobem, většinou frontálně, děti plní příkazy učitele, pracují převážně individuálně. Dítě je považováno za pasivního příjemce, za „čistý list papíru“, na který je třeba vepsat informace.
- Konstruktivistický přístup: Pravidla pro práci a chování ve třídě tvoří učitel společně s dětmi. Každý nese odpovědnost za své chování a učitelé jsou „průvodci“ na cestě za vzděláním. Učitel nabízí dětem možnost práce různým způsobem, respektuje jejich individuální rozdíly, děti mohou pracovat individuálně, ve dvojicích, skupinách. Mají možnost i pomáhat a spolupracovat. Dítě je chápáno jako aktivní tvůrce a samostatně myslící bytost, která konstruuje vlastní poznávání na základě svých zkušeností svým vlastním způsobem.

D. Komunikace s rodiči

- Transmisivní přístup: Komunikace s rodiči je vyhrazena pro případy, kdy je třeba informovat o výsledcích dítěte nebo pokud se objeví nějaký problém, škola žije svým vlastním životem.
- Konstruktivistický přístup: Rodiče jsou považováni za partnery učitelů, jsou ve škole vždy vítáni a očekává se jejich účast na školním vzdělávání svého dítěte.

E. Hodnocení

- Transmisivní přístup: Hodnocení je zcela v kompetenci učitele a je založeno na porovnávání úspěšnosti dítěte s ostatními dětmi prostřednictvím známek.

- Konstruktivistický přístup: Hodnocení zachycuje individuální pokrok každého dítěte, podílejí se na něm i děti, které společně s učiteli formulují požadavky (kritéria) hodnocení.

V rámci zahraniční studie (Kaymakamoglu, 2017) pojednávající o konstruktivismu se dozvídáme, že většina učitelů ve skutečnosti zastává tradiční přístup, i když současné učební osnovy jsou založeny na konstruktivistických principech učení. V další interpretaci lze vydedukovat, že učitelé jsou obecně více nakloněni modernějšímu přístupu ve vyučování, ale protože nemají potřebné řemeslné znalosti pro konstruktivistické učení, tak se raději věnují tradiční výuce. I když se v poslední době spíše dostává do popředí konstruktivistický proces vyučování, tak nelze s jistotou tvrdit, že je tento přístup pro vyučování nejvhodnější. Každému pedagogovi i žákovi vyhovuje jiná vyučovací metoda, a proto je potřeba k této záležitosti přistupovat individuálně. Být kvalitně vzdělaný pedagog v obou vyučovacích přístupech nám dává možnost vybrat si, jaké vyučovací metody a přístupy jsou pro nás, i naše žáky, nejefektivnější (Tichý, 2017).

3.1.2 Zapojení do tvůrčího procesu

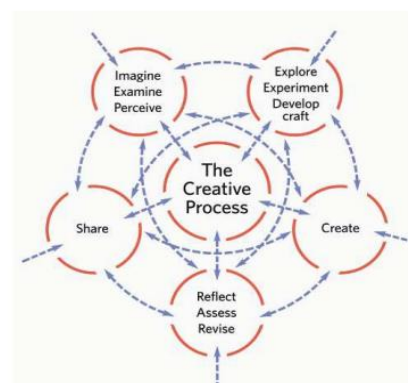
V umění mají žáci ústřední a aktivní roli tvůrců. Tato role vyžaduje, aby děti získávaly nejen vědomosti, ale také rozvíjely schopnost přemýšlet o tom, co získávají a dále využívaly své poznatky při interpretaci a tvorbě uměleckých děl (Hardiman, 2016).

Základem integrace umění je zapojení do tzv. *tvůrčího procesu*. Existuje několik pohledů, jak lze nahlížet na tuto problematiku. Níže zmíněný pohled představuje syntézu myšlenek, který je složen z několika zdrojů. Tvůrčí proces tvoří pět otevřených okruhů, které opět vycházejí z konstruktivistického pojetí výuky (Lynne B. Silverstein, Sean Layne, 2010):

Žáci:

1. představují, zkoumají, vnímají
2. objevují, experimentují, rozvíjí řemeslo
3. tvoří
4. reflektují, hodnotí a přezkoumávají
5. sdílejí svá díla s ostatními

Šipky znázorňují možnosti, jakými lze vstoupit do tvůrčího procesu a jak se zároveň jednotlivé okruhy ovlivňují.

Obrázek 2 Tvůrčí proces

Tento způsob se snaží zkrátka poukázat na to, že by se žáci v rámci tvůrčích činností neměli zacyklit a sklouznout k tzv. monotónnosti. Pokud budeme s dětmi stále dokola opakovat ty samé písničky, kopírovat cizí projekty nebo nenecháme žáky kriticky přemýšlet nad danou problematikou, tak nelze hovořit o úspěšné integraci výtvarného umění a zapojení tvůrčího procesu do výuky.

*Hlavním jádrem diplomové práce je tvorba výtvarného projektu **Bylinopis** (viz praktická část), ve kterém integrace výtvarného umění v konstruktivistickém pojetí výuky hraje zásadní roli. Výtvarný projekt by měl žákům umožnit zapojit se nejen do tvůrčího procesu, ale především propojit umělecký svět s dalšími předměty takovým způsobem, jak je to v souladu s integračními konstruktivistickými postupy.*

4 Metody výuky na 1. stupni ZŠ

Výukovou metodu lze definovat jako systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáků směřujících k dosažení daných vzdělávacích cílů (Průcha, 2009, s. 194). Pokud bychom se měli zaměřit na etymologii pojmu metoda, tak zjistíme, že vychází z řeckých slov *meta* – cíl a *hodos* – cesta, tudíž lze vnímat metodu jako cestu k cíli. Na tuto myšlenku odkazuje pedagogická encyklopedie Jana Průchy (2009).

Výukové metody lze klasifikovat do několika skupin. Jak už bylo výše zmíněno, učitelé hrají důležitou roli při předávání znalostí svým žákům, a proto je nezbytné vybírat takové výukové metody, které jsou pro danou cílovou skupinu nejefektivnější. Existuje řada výukových metod, které se stále v současné době rozšiřují.

4.1 Klasifikace vyučovacích metod

Dle Průchy (2009) rozlišujeme tři skupiny výukových metod:

1) Klasické výukové metody

A. Metody slovní

- vyprávění
- vysvětlování
- přednáška
- práce s textem
- rozhovor

B. Metody názorně-demonstrační

- předvádění a pozorování
- práce s obrazem
- instruktáž

C. Metody dovednostně-praktické

- napodobování
- manipulování, laborování a experimentování
- nácvik dovednosti
- produkční metoda

2) Aktivizující metody

- diskusní
- heuristické
- řešení problémů
- situační

- inscenační
- didaktické hry

3) Komplexní výukové metody

- frontální výuka
- skupinová a kooperativní výuka
- partnerská výuka
- individuální a individualizovaná výuka
- samostatná práce žáků
- kritické myšlení
- brainstorming
- *projektová výuka*
- výuka dramatem
- otevřené učení
- učení v životních situacích
- televizní výuka
- výuka podporovaná počítačem
- e-learning
- sugestopedie³ a superlearning⁴
- hypnopedie⁵

Klasické vyučovací metody se pravidelně vzájemně prolínají, ovlivňují a kombinují. Tyto fakta můžeme tvrdit i u zbylých dvou skupin, avšak aktivizující metody a většina komplexních výukových metod mají především velký vliv na rozvoj osobnosti žáka (Mazáčová, 2014). Flexibilita, tvůrčí myšlení, inovativnější podněcování zájmu o učení, podpora a rozvoj myšlení – to vše jsou poznatky, díky kterým můžeme docílit v rámci učení dětí trvalejšího a pevnějšího charakteru. Nyní si blíže představíme jednu z komplexních metod vyučování, tj. *projektovou výuku*, kterou uplatňuji ve své praktické části diplomové práce.

4.1.1 Projektová výuka

Projektovou výuku řadíme do skupiny komplexních výukových metod. Žáci by v rámci projektu měli pracovat na dané komplexní praktické úloze, která je spojena s životní realitou. Metoda projektového vyučování se specifikuje svou náročností z hlediska řešení praktických úkolů na

³ Výraz pro výuku pomocí sugestivního působení, při kterém je jedinec schopen lépe přijímat a uchovávat si informace (Maňák, Švec, 2003, s. 193).

⁴ Nestresový systém učení, který umožňuje dosahovat vyšších výsledků učení (Maňák, Švec, 2003, s. 193).

⁵ Proces výuky, který probíhá ve stavu hypnotického spánku na základě sugestivního působení (Maňák, Švec, 2003, s. 195).

základě integrace různých předmětů (*viz kapitola Mezipředmětové vztahy*). Můžeme také hovořit o dlouhodobém nebo krátkodobém projektu s různým počtem žáků (Maňák, 2011). Aby se z projektové výuky nestalo pouhé nezávazné hraní a nenarušilo plánované výukové cíle, tak příprava vyžaduje řádnou propracovanost, jasnou koncepci, definování cíle a v neposlední řadě dostatek času a prostoru na realizaci.

Badatelsky orientované učení a s ním spojené činnostní učení řadíme do dalších možných způsobů vedení výuky, které by byla škoda v rámci projektové výuky opomenout. *Badatelsky orientované vyučování* si zakládá na zodpovědnosti a samostatnosti žáků. Výuka je koncipována formou kladení otevřených otázek, které umožňují bližší prozkoumání dané problematiky. Snaží se pochopit zkušenosti z reálného života za pomoci repetitivní činnosti. *Činnostní učení* stojí zejména na řešení zadaného problému prostřednictvím zkoumání a objevování. Děti se tak stávají „badateli“ a hledají způsoby, jak daný úkol vyřešit. Klíčovými faktory jsou schopnost týmové práce a následné spolupráce na projektech v malých skupinkách.

Záměr projektu by měl být cílen na pochopení problému reálného světa a zjistit, jak práce může ovlivnit ostatní. I když se zdá být projektové vyučování jako jedna velká zábava bez přílišné přípravy, tak opak je pravdou. Režim, kázeň a řád jsou hlavní faktory, na které bychom rozhodně v rámci přípravy a následné úspěšné realizace projektu neměli zapomínat (Tichý, 2017).

Konstruktivismus, činnostní učení a mezipředmětový vztah jsou hlavními pilíři pro tzv. badatelskou výuku, na níž je postavena má praktická část diplomové práce. Záměrem výtvarného projektu je neustálé objevování prostřednictvím činnostního učení. Aktivita jsou koncipované tak, aby žáci dokázali vlastními slovy popsat a zhodnotit to, co právě vidí a nebáli se sdílet své názory s ostatními. Ráda bych žákům během tohoto projektu doslova „otevřela“ oči takovým způsobem, aby skrz tvůrčí činnosti objevovali pestrost světa kolem nás a začali nahlížet na výtvarnou výchovu a další předměty jako na něco zábavného, hravého a dostupného pro každého.

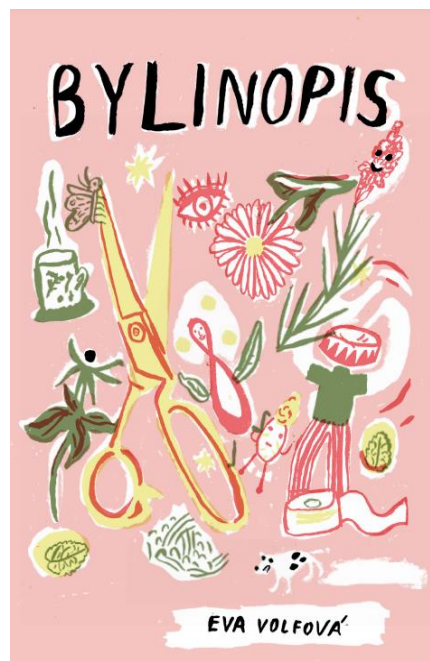
Praktická část

5 Výtvarný projekt

Výtvarný pracovní sešit *Bylinopis* je určený pro děti mladšího školního věku. Hlavním cílem tohoto projektu je nastartovat u čtenářů touhu po vědě a objevování.

Prostřednictvím tvořivých aktivit dítě získává řadu znalostí napříč různými předměty. Aktivity jsou koncipované tak, aby byly motivující pro mladší i starší čtenáře a zároveň mohli spolu při hravouce kooperovat. *Bylinopis* je proto ideálním didaktickým materiálem pro žáky na 1. stupni ZŠ, který se dá využít jak při výuce, tak ve volném čase.

Mezipředmětovost, hravost, obrazotvornost. To vše, a ještě mnohem více najdete v tomto badatelském pracovním sešitě. Prací si hrát, hrou pracovat, není to sen všech dětských duší?

Obrázek 3 Obálka pracovního sešitu *Bylinopis*

5.1 Plánování konceptu výtvarného projektu

Záměrem diplomové práce je propojit výtvarné umění s dalšími vzdělávacími oblastmi na 1. stupni ZŠ. V této návaznosti jsem se snažila vymyslet takový didaktický materiál, který by mohl především podpořit nejen kvalitu výtvarné výchovy, ale také navodit u dětí pozitivní vztah k umění a kultuře. Tvořivé aktivity by tak měly rozvíjet dovednosti žáků pro praktické využití v každodenním životě.

Plánování výtvarného projektu předcházela řada otázek a nejistot:

- *Jakou zvolím tematickou linku, aby systematicky provázela čtenáře celým pracovním sešitem?*
- *Zvládnou propojit teoretické informace s praktickým přesahem a zakomponovat tak do dílčích aktivit mezipředmětové vztahy?*
- *Bude projekt dostatečně rozvíjet klíčové kompetence?*
- *Vytvořím takový didaktický materiál, který bude využitelný i pro věkově heterogenní skupinu žáků?*
- *Budou očekávané výstupy přiměřené věku a schopnostem žáků?*

- *Konstruktivismus / projektové vyučování, zvládnou naplnit očekávané výstupy tak, aby byly v souladu s RVP ZV?*
- *Jaké zvolím metody vyučování, aby byly tvůrčí aktivity smysluplné, přehledné a propojené se skutečným světem?*
- *Bude projekt dostatečně motivující?*
- *Podpoří ilustrace a celkové grafické zpracování kvalitu didaktického materiálu?*
- *Mohl by být ilustrovaný pracovní sešit finančně dosažitelný jako výukový materiál na základní škole?*

K ucelnější představě, jakým směrem se má práce bude ubírat, mi napomohla podrobná didaktická analýza projektu, díky které se blíže seznámíme s výtvarným projektem *Bylinopis*.

5.2 Didaktická analýza projektu

Projektová analýza vychází ze studia odborné literatury, která je podrobně zaznamenána v dílčích kapitolách teoretické části a navazuje tak na samotnou tvorbu pracovního sešitu.

Předmět didaktiky	Projekt
Záměr	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Konstruktivistické pojetí výuky aneb cesta ke zkvalitnění výtvarné výchovy a celkového primárního vzdělávání</i> • <i>Zjistit, zda je výtvarný projekt využitelný v praxi na 1. stupni ZŠ jako vzdělávací i volnočasový didaktický materiál.</i>
Obsah	<p><u>Tematická linka:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>poznáváme byliny prostřednictvím tvůrčích aktivit (viz metodická příručka).</i> • <i>aktivity koncipované formou od jednoduššího ke složitějšímu.</i> • <i>učivo zařazováno systematicky.</i>
Metodika	<p><u>Konstruktivistické pojetí výuky:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>badatelsky orientovaná výuka</i> • <i>činnostní učení</i> • <i>mezipředmětové vztahy</i> • <i>propojení s reálným světem a každodenními činnostmi</i>
Cílová skupina	<p><u>Žáci mladšího školního věku (6-12 let)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>metoda učení se navzájem</i> • <i>věkově heterogenní skupina žáků</i> • <i>dostupné pro malotřídní typ vzdělávání</i> • <i>starší děti učí mladší</i> • <i>vzájemný respekt a inspirace</i>

Tabulka 1 Didaktická analýza výtvarného projektu

5.3 Spolupráce s ilustrátorkou

V této kapitole bych ráda představila ilustrátorku Kateřinu Satranskou, která se spolupodílela na vzniku pracovního sešitu *Bylinopis*. Kateřina je absolventkou Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze, kde studovala v ateliéru ilustrace a grafiky pod vedením známého ilustrátora Juraje Horvátha.

Kateřina je mou sestrou a zároveň obrovskou inspirací ve výtvarném prostředí. Bylo mi jasné, že se díky jejímu rukopisu stane *Bylinopis* osobitější a ilustrace tak nevšedním způsobem dotvoří jednotlivé aktivity.

Naše spolupráce vypadala následovně: Já jsem zde působila v roli didaktičky výtvarného projektu a sestra pracovala na zadaných ilustracích a celkovém grafickém zpracování projektu. Nejdříve jsem vymyslela celý koncept pracovního sešitu, včetně obsahové stránky, který jsem následně předala sestře k prostudování. Rozhodla jsem se zapojit i do tvůrčího procesu tím, že jsem ilustrátorce průběžně detailně popisovala, jak bych si představovala celkový vizuál pracovního sešitu a následně jí nastínila, jak by měly konkrétně vypadat ilustrace u dílčích aktivit.

Grafické zpracování bylo další z témat, které jsme společně pravidelně konzultovaly. Jednalo se zejména o výběr barev, velikost a typ písma, grafické rozvržení stránky a textu. Je zajímavé, z jakých úhlů pohledu lze nahlížet na vytváření autorské knihy. Já jsem si například při tvorbě neuvědomovala zásadní grafické záležitosti, například když si děti vystřihnou klubovou kartičku (*viz aktivita Bylinopis*), tak na druhé straně pracovního sešitu nemůže být z důvodu vystřihnutí žádný text. Sestru jsem naopak korigovala ve využitelnosti pracovního sešitu v praxi, tzn. barvy a ilustrace přizpůsobeny věkové skupině žáků, velikost písma pro snadnější čtení, celková systematičnost, orientace v textu a především tematická návaznost na propojení ilustrací s dílčími aktivitami.

Spolupráci se sestrou na pracovním sešitě vnímám jako podnětnou zkušenost, která mi opět ukázala mnoho nových, neprozkoumaných oblastí, které jsou rozhodně pro mou pedagogickou činnost obohacující. Celkově hodnotím tuto zkušenost velmi kladně a troufám si říci, že tímto projektem naše „sesterská“ kariéra nekončí, ale naopak začíná.

Ukázky z tvorby:

Obrázek 4 Kateřina Satranská, Výšivka, Šrum, 2021

Obrázek 5 Kateřina Satranská, Výšivka, Bazén, 2020

Obrázek 6 Kateřina Satranská, Školní jídelna, abeceda, 2019

5.4 Názory vybraných osob na výtvarný projekt

Odborný názor osob z praxe je v závěru ta nejcennější zpětná vazba, kterou mohu v rámci své pilotáže na výtvarný projekt dostat. Proto jsem zkontaktovala několik pedagogů, výtvarníků, kteří by mohli v rámci svého profesního působení využít pracovní sešit do výuky a zároveň tak vyhodnotit jeho využitelnost v jejich poli působitě.

Aby mělo toto šetření širší záběr, tak jsem se rozhodla zveřejnit a následně prokonzultovat výtvarný projekt s vybranými osobami z různých druhů institucí. Každý dotazovaný*á měli možnost nahlédnout do finální verze pracovního sešitu *Bylinopis*. Pro lepší představivost jsem také dotazovaným stručně představila, s jakým záměrem byl výtvarný projekt vytvořen, aby mohli ve svých odpovědích navázat na využitelnost pracovního sešitu v praxi.

Níže zveřejňuji se souhlasem všech dotazovaných ucelený seznam respondentů s konkrétními názory na pracovní sešit:

Pracovní sešit <i>Bylinopis</i> / názory vybraných osob			
<p><i>Záměrem praktické části je zjistit, zda by tento výtvarný projekt mohl být využitelný v praxi pro vzdělávací i volnočasové potřeby. V této návaznosti jsem se snažila vymyslet takový didaktický materiál, který by mohl podpořit nejen kvalitu výtvarné výchovy, ale celkově navodit u dětí pozitivní vztah k umění a kultuře. Tvořivé aktivity a jejich mezipředmětovost by tak měly rozvíjet dovednosti žáků s praktickým využitím v každodenním životě.</i></p> <p><i>Myslíte si, že tudy by mohla vést cesta ke zkvalitnění výuky, nejen primárního vzdělávání?</i></p>			
Číslo	Pole působitě	Pedagogické zaměření	Umělecké zaměření
1	Soukromá ZŠ Orbis Pictus, Tábor	Učitelství pro 1. stupeň, 2. ročník	-
<p>Názor: <i>„Bylinopis se dá rozhodně velmi dobře využít ve výuce na prvním stupni. Podle mě bude výborně fungovat nejen jako celek tvořený nádhernými vizuálními komponenty a didaktickou transformací textu, ale nenásilně podporuje vrstevnické učení a díky srozumitelnosti otázek i problémových úkolů podporuje samostatnost každého žáka. Další nezanedbatelnou roli spatřuji v rozvoji estetického citění. Dokážu si představit, že učitel přizpůsobí práci s <i>Bylinopisem</i> individuálním podmínkám svých žáků a že bude inspirovat ještě k dalším aktivitám.“</i></p>			
2	ZŠ Mozartova, Jablonec nad Nisou	Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, 1. ročník	-
<p>Názor:</p>			

„Velmi mě zaujal už jen celkový nápad propojení tématu bylin s různými předměty. Myslím si, že přesně takhle by se děti měly učit, mít vše propojené, ucelené.
 Líbí se mi grafické zpracování celého sešitu. Text přirozeně doplňují vhodně barevné ilustrace a fotografie. Vše je psáno jasně, srozumitelně, stručně a je doplněno názornou ukázkou. Myslím si, že je to velmi přehledný návod pro učitele nebo lektory, kteří by s tímto sešitem pracovali.
 Všechny aktivity jsou zajímavé. Každá činnost se zaměřuje na jinou oblast, ale stále nás doprovází společné téma bylin. Mnohé děti by ani nenapadlo, že se vlastně při těchto činnostech vlastně učí. Žáky by určitě toto pestré, nenásilné a zábavné učení bavilo. Dokážu si také představit nadšené děti na přírodovědném kroužku mimo školu.
 Moc ráda nějakou část se svými žáčky vyzkouším!“

3	Domácí škola Savec, Praha	Učitelka / ředitelka (1. a 2. stupeň)	-
---	------------------------------	--	---

Názor:

„Při čtení Bylinopisu cítím jako učitelka, ředitelka malotřídky, matka tří dětí a vášnivá pozorovatelka dětské hravé duše, obrovskou radost. Bylinopis mi přijde jako skvělý pomocník nejen při výuce. V roli učitelky se při výuce snažím spojit vědomosti s hravostí a snažím se o to, aby každá hodina byla spojením se životem kolem nás. Je hezké sledovat, když děti práce baví a mají chuť k bádání nad životem tvořit a hloubat. Tato kniha toto vše obsahuje, je velkým pomocníkem a inspirací. S pomocí starších žáků či učitelky jsou úkoly pro mladší děti jednoduše proveditelné, ale i starší děti si v tom mohou nalézt to své. Vtípky, trefné obrázky a komentáře jsou přesně to, co přitáhne i starší čtenáře. Už přímo vidím svou jedenáctiletou dceru, jak zkoumá komické popisy, obrázky a je nadšená nejen z úkolů do pracovního sešitu, ale jde se pustit i do přípravy limonády.

Ze své zkušenosti matky s dětmi vím, jak děti milují různé jednoduché, zábavné, a především praktické úkoly, které mohou sami vyřešit a mají z toho dobrý pocit. Něco nového se naučily a zároveň mají uspokojivý pocit z udělané práce a splnění úkolu.

Deníček, anebo leporelo, je přesně to, co malým badatelům může pomoci nadchnout se do práce. Tím, že mají možnost si své postřehy zaznamenávat, se mnohé naučí.

Tento Bylinopis určitě zařadím do výuky v naší malotřídce.“

4	Moravská galerie v Brně	Lektorka edukativních programů pro děti (předškolní a mladší školní věk)	Výtvarnice (absolventka VŠUP, Praha)
---	-------------------------	--	---

Názor:

„Bylinopis mě nadchl svou propojeností didaktické vzdělávací a výtvarné estetické originality. Každá stránka je jako malovaný obraz, kde se kombinují barvy a tvary do harmonického celku. Ilustrace nejsou jen statickým zobrazením bylin, ale mají dynamiku a osobitý rukopis. Výtvarné prvky nejenže vizualizují byliny, ale přinášejí do celého projektu umělecký rozměr. Dokáže oslovit estetické smysly a přináší radost z pozorování a tvorby.

Z didaktického hlediska mě Bylinopis přesvědčil o své efektivitě ve výuce. Kombinace poutavého vyprávění, ilustrací a didaktických prvků vytváří prostředí, které je atraktivní a snadno přístupné pro žáky. Struktura Bylinopisu podporuje systematické učení a umožňuje postupné prohlubování znalostí. Otázky a úkoly jsou formulovány tak, aby podporovaly aktivní účast žáků a rozvíjely různé dovednosti, včetně čtení, psaní a kreativity.

Autorka Bylinopisu si uvědomuje potřebu propojení obsahu s výukovými cíli a přináší informace takovým způsobem, aby byly srozumitelné a zapamatovatelné. Pro pedagogy, výtvarníky, rodiče nebo milovníky krásy přírody je Bylinopis zkrátka skvělým zdrojem inspirace.“

5	-	Lektorka výtvarných workshopů pro děti	Ilustrátorka (absolventka VŠVU, Bratislava)
<p>Názor:</p> <p>„Bylinopis si mě získal svojí přátelskou atmosférou, ucelenou nápaditou formou a tím, jak mě dokázal vtáhnout. Měla jsem pocit jako by bylinky, o kterých se v něm píše, byly moje dobré kamarádky se svými vrtochy, vtípky a ztřeštěnými nápady, které jsem po nich vždycky ochotně zopakovala. Tak jako se mladší děti tolik učí mimoděk od svých starších kamarádů, spolužáků a sourozenců – něco pochopí úplně, z něčeho zatím jen půlku – tak se můžou děti spřátelit s bylinkami v Bylinopisu a třeba se přitom i něčemu přiučit – ať už z gramatiky, matematiky nebo přírodopisu.“</p>			
6	SUPŠ sv. Anežky České, Český Krumlov	pedagog střední grafické školy lektor výtvarných workshopů pro děti	grafik, ilustrátor (absolvent VŠUP, Praha)
<p>Názor:</p> <p>„V dnešnej dobe považujem za extrémne dôležité k detskej publikácii pristupovať inovatívne, vyhnúť sa už zaužívaným vizuálnym kanónom a najmladším divákovi a diváčkam ponúknuť nový pohľad na knihu. To presne sa podarilo v publikácii Bylinopis...Je krásne vidieť publikáciu, kde hravosť a komplexné uvažovanie nad didaktickým materiálom, podporí silná výtvarná strana.“</p>			
7	FP TUL v Liberci (2023)	Učitelství pro 1. stupeň, absolventka	-
<p>Názor:</p> <p>„Bylinopis je skvělý didaktický pomocník do výuky (nejen) na prvním stupni. Tento didaktický materiál vyniká svou mezipředmětovostí, která je u žáků mladšího školního věku, dle mého názoru, zásadní. Na první pohled nevýznamné detaily pomáhají žákům upevňovat zásadní znalosti a vědomosti (např. název vybraných bylin – obojetné souhlásky; počet obtažení písmena – malá násobilka) a to zajímavou, atraktivní a nenásilnou formou. Jsem přesvědčená o tom, že vybrané aktivity budou pro žáky skvělými průvodci při objevování světa bylin a dále jim zprostředkují podstatné znalosti z RVP ZV.</p> <p>To, jak je didaktický materiál koncipovaný, nekončí pouze ve vyučovacích jednotkách ve škole, ale je zde zásadní přesah do každodenního života žáků. Stejně tak nemusí zájem žáků končit jen na stranách jejich Bylinopisu, ale může formou vytvořeného deníčku pokračovat dál na základě zájmu každého jednoho žáka. Didaktické materiály dostupné v dnešní době na trhu častokrát počítají s aktivitou žáků pouze ve třídě, v případě Bylinopisu kvitují právě fakt, že stírá hranice vzdělávání ve škole a v běžném životě.</p> <p>Poslední, ale neméně důležitou součástí, je vztah k umění, výtvarné výchově a estetice, který didaktický materiál poskytuje. Samotná úprava pracovního sešitu je na vysoké úrovni a odlišuje se od běžných dostupných materiálů. Co však přidává na hodnotě je možnost vlastního zásahu, se kterým sešit počítá. Od prvních stránek vtahuje žáka do hry a dovoluje mu to, co je často i v pracovních sešitech "zakázané" - stříhat, lepit, vybarvovat, kreslit, skládat, hrát si. Věřím, že právě tyto možnosti rozvíjí dětskou tvořivost a dávají prostor pro individuální vyjádření.</p> <p>Jediné, co mě na Bylinopisu mrzí je fakt, že nebyl dostupný v době, kdy jsem byla žákyní na prvním stupni já:-).“</p>			
8	ZŠ Pivovarká, Jablonec nad Nisou	Učitelství pro 1. stupeň, 3. ročník	-
<p>Názor:</p>			

„Při otevření Bylinopisu musím v první řadě zmínit můj okamžitý pocit pohazení po duši. Než se vyjádřím k obsahu, musím ještě vypíchnout neuvěřitelně svěží a neotřelý styl kresby, který bez pochyb uchvátí dítě i dospělého. Barevnost materiálu je zvolena tak vhodně, že je velice snadné se v textu orientovat, rozlišit zadání úkolů, drobné žerty a informativní poznámky. Použité pastelové barvy působí uklidňujícím efektem na čtenáře, ovšem akčnost a pohyblivost objektů kresby rozhodně nenudí.

Mé nadšení z vizuální stránky materiálu rozhodně neopadlo při jeho podrobnějším čtení a prohlédnutí. Provázání výtvarného tvoření s tématy prvouky a přírodovědy jsou skvěle doplněny úkoly, které čtenáře rozvíjí v jeho schopnostech čtení s porozuměním. Úkoly jsou zároveň koncipovány tak, aby bylo možné přesunout výuku do přírody, což je v moderní pedagogice velice trendy a je to tak právem. Žáci se u takového učení hýbou, pobývají na čerstvém vzduchu a učivo zpracovávají takovým způsobem, že si ani nevšimnou, že se vlastně učí. Pokud bych měla odpovědět na otázku, zda může tento materiál, jakkoliv vést ke zkvalitnění výuky mnoha vzdělávacích oblastí, mojí odpovědí je jasné a důrazné ano. Mé hodnocení končím prosbou směrem k autorce ... Kdy plánujete tvorbu dalšího takového materiálu? Prosím, zařadte mne na čekací listinu...“

9	ZŠ speciální a praktická škola, Diakonie Rolnička, Tábor	Učitelka žáků s mentálním postižením	-
---	---	--------------------------------------	---

Názor:

„Už při prvním prohlížení Bylinopisu jsem se začala těšit na realizaci řady nápadů z něj. Je to inspirativní učební materiál, který dobře využiji při hodinách se svými žáky s mentálním postižením. Zvláště oceňuji propojenost učení s praktickými činnostmi tvůrčím způsobem. Zamlouvá se mi také tematika bylinek a motivace k vyučování v přírodě. Moc se mi líbí i výtvarné zpracování.“

10	Komunita RAMUS, Praha	Asistentka osob s mentálním postižením	-
----	--------------------------	--	---

Názor:

"Bylinopis mě naprosto okouznil svou kombinací vzdělání a umění. Způsob, jakým přibližuje svět bylin, není jen suchým výčtem faktů, ale spíše poutavým vyprávěním. Autor nejenže sdílí informace o bylinkách, ale vtahuje čtenáře do příběhů, které bylinky ožívují. Je to jako putování do pestrého světa přírody, kde každá bylina má svůj vlastní příběh a osobnost. Lidé s postižením i bez něj určitě zaujme. Bylinopis je zkrátka dobrodružství, které poskytuje nejen informace, ale i inspiraci pro objevování krásy přírody.“

11	Jihočeská univerzita, České Budějovice	-	Lektorka floristiky pro děti i dospělé
----	---	---	--

Názor:

„Baví mě, že se tento výukový materiál zaměřuje především na naši českou květenu a jsou zahrnuty i méně známé byliny jako například Brutnák lékařský, který je velmi prospěšnou rostlinou jak pro hmyz, tak pro lidské zdraví. Děkuji za snahu o jeho zviditelnění a celkově za zábavné pobídky k pobytu v přírodě.

Oceňuji hravost propojení mnoha předmětů, vysvětlování nových cizích termínů a seznamování s několika výtvarnými technikami. Aktivity jsou vytvořeny jak pro jedince, tak pro spolupráci s rodiči, kteří hrají ve vzdělávání významnou, avšak opomíjenou roli.

Oceňuji, že části Bylinopisu nejsou nijak číslovány a značeny a jde o plynule navazující koncept. Bylinopisu mohu vytknout jen to, že mu z obojetných souhlásek schází hra s bylinami na počáteční písmeno V a Z, ale třeba to bude námět na druhý díl? Je krásně hravý a najde si jistě své oblíbené

napříč generacemi. Sešit je velmi propracovaný jak myšlenkovým obsahem, tak jedinečnými ilustracemi. Podle mého názoru je tento projekt dobrým krokem ke zkvalitnění výuky žáků různého věku.“

Tabulka 2 Zpětná vazba dotazovaných na výtvarný pracovní sešit Bylinopis

5.5 Metodická příručka

V rámci praktické části diplomové práce jsem se rozhodla, že vytvořím metodickou příručku, která bude primárně sloužit učitelům na prvním stupni ZŠ jako pomocný materiál pro efektivní využití dílčích aktivit *Bylinopisu*. Pokud by se tedy učitelé, didaktici nebo například rodiče rozhodli věnovat *Bylinopisu* s edukativním záměrem do větší hloubky, tak je možné nahlédnout níže do analýzy jednotlivých úloh. Pro praktické účely lze metodickou příručku k pracovnímu sešitu stáhnout i jako volnou přílohu k diplomové práci.

U každé aktivity jsou uvedeny následující údaje:

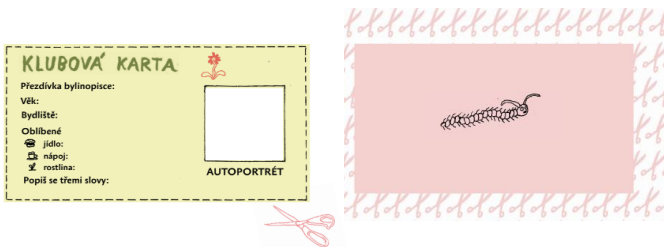
- *Mezipředmětový vztah*
- *Cíl*
- *Časová dotace*
- *Pomůcky*
- *Organizační forma*
- *Popis aktivity*
- *Ukázka aktivity (Bylinopis)*
- *Ilustrační ukázky do praxe*

METODICKÁ PŘÍRUČKA

k pracovnímu sešitu

ZÁPIS DO KLUBU BYLINOPISCŮ

Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Matematika, Český jazyk, Člověk a jeho svět
Cíl	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se učí vystříhnout geometrický útvar <i>obdélník (M)</i>. - se seznamuje s popisným slohovým postupem (ČJ). - si uvědomuje význam úředního dokumentu, osvojí si skrz vlastní zkušenost (<i>kresba</i>) nový pojem, <i>autoportrét (ČJS, VV)</i>.
Časová dotace	30 min
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , nůžky, výtvarné potřeby (tužka, pastelky, ...)
Organizační forma	skupinová / individuální
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - Žáci si pečlivě vystříhnou klubovou kartičku / rozvoj jemné motoriky. - Společně nebo samostatně vyplní potřebné údaje. - Upozorníme, že se jedná o nezbytný dokument pro vstup do klubu bylinopisců / přirovnání k úředním dokumentům (občanský průkaz, pas, ...) a jejich využití. - Kresba autoportrétu: vysvětlení pojmu, rozdíl portrét x autoportrét / nezbytná součást průkazu - Zaměřit se na popisný slohový postup.
Ukázka klubové karty (<i>Bylinopis</i>)	 <p>Ukázka klubové karty (Bylinopis) a kresba autoportrétu. Karty jsou zelené s bílými poli pro vyplnění údajů. Kresba autoportrétu je červená s černými detaily.</p>

Tabulka 3 Popis aktivity – Zápis do klubu bylinopisců (Metodická příručka)

DEBATNÍ KROUŽEK / Myšlenková mapa (Brainstorming)

Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Prvouka
Průřezové téma	Osobnostní a sociální výchova
Cíl	Žák se učí zaznamenávat informace k tématu a naslouchat ostatním.
Časová dotace	30 min
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , psací potřeby
Organizační forma	skupinová / individuální
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - Žáci si společně sdílejí v debatním kroužku nápady (<i>Brainstorming</i>). - Následně zapisují, zakreslují své poznatky do myšlenkové mapy, která dětem napomůže k zapamatování nejrůznějších informací.
Ukázka myšlenkové mapy (<i>Bylinopis</i>)	

Tabulka 4 Popis aktivity – Debatní kroužek (Metodická příručka)

SLOVNÍ SCHOVKA

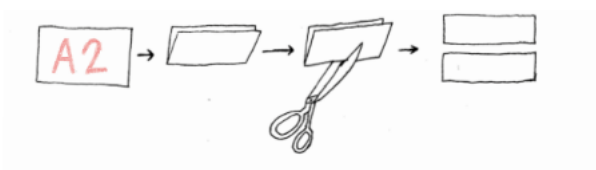
Mezipředmětový vztah	Český jazyk
Cíl	Žák si rozšiřuje prostřednictvím tvůrčí aktivity slovní zásobu.
Časová dotace	10 min
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , psací potřeby
Organizační forma	individuální
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - Žáci hledají v názvu B Y L I N O P I S další ukrytá slova, tzn. byl, no, opis, lino, bylin, in. - Dále se pokusí vymyslet legrační větu, kde použijí nalezená slova. Pro snadnější použití můžeme slova různě skloňovat. - Cvičení je vhodné zapojit v rámci procvičování slovtvorby.
Ukázka slovní schovky (<i>Bylinopis</i>)	<p>B Y L I N O P I S</p> <p>Nalezená slova : _____</p> <p>Legrační věta : _____</p>

Tabulka 5 Popis aktivity – Slovní schovka (Metodická příručka)

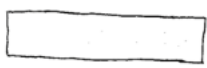

DENÍK MALÉHO BADATELE / Návod na tvorbu leporela

Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Pracovní činnosti, Matematika (geometrie), Český jazyk
Cíl	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se učí pracovat podle přesně zadaných úkolů / popis pracovního postupu a prokazuje dovednost jemné motoriky. - zjišťuje, jak může vypadat kniha a ujasní si skrz vlastní zkušenost význam pojmu <i>leporelo</i>.
Časová dotace	30 min
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , nůžky, čtvrtka ve formátu A2 pro každého žáka, psací a výtvarné potřeby (linery, fixy, pastelky, ...)
Organizační forma	individuální
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - V této aktivitě si děti vytvoří autorský <i>deník malého badatele</i>, do kterého si budou vše zaznamenávat. Budou ho tedy potřebovat k plnění dalších aktivit v <i>Bylinopisu</i>. - Podle návodu v <i>Bylinopisu</i> si sestaví leporelo. Při této aktivitě je třeba počítat s asistencí, zejm. u mladších dětí. Žáci zde musí pracovat pečlivě a vyměřovat si jednotlivé ohyby (M). - Během skládání leporela na děti čeká několik úkolů, například v bodě č. 2 by měly zjistit, že jim vznikne složením papíru písmeno V (ČJ). - Každá kniha by měla mít obálku, což v našem případě bude úvodní stránka leporela. Žáci si ji ozdobí nějakým tematickým obrázkem a nezapomenou se podepsat (VV)

Čtvrťka na leporelo:

Ukázka návodu
(Bylinopis)

1.
Použij uštířžený pruh čtvrtky.
2.
Čtvrťku pečlivě přehni na polovinu. Jaké vznikne písmeno?
3.
Vnější pravý okraj přehni ke středu. Střed použij jako vodítko.
4.
Vnější levý okraj přehni ke středu.
5.
Čtvrťku rozlož.
6.
Opatrně ohýbej jednotlivé ohyby.
7.
Skládej na sebe.
8.
A je to!

Tabulka 6 Popis aktivity – Návod na tvorbu leporela (Metodická příručka)

Ilustrační ukázky do praxe:

- Obálka

Obrázek 7 Ukázka obálky deníku

Obrázek 8 Ukázka obálky deníku, boční pohled

- Proužek

Obrázek 9 Ukázka proužku na obálku

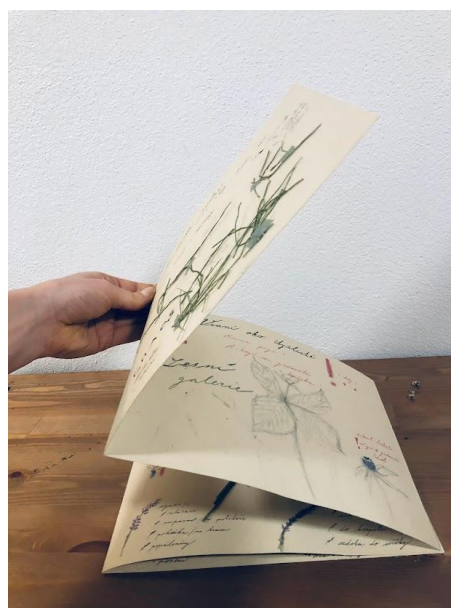

Obrázek 10 Ukázka proužku na obálku, přední strana

- Leporelo

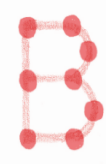

Obrázek 11 Ukázka leporela, rozložené

Obrázek 12 Ukázka leporela, složené

BÁDÁNÍ NAD SVĚTEM BYLIN

<p>Název byliny</p> 	<p>Nácvik psaní</p> 	<p>Odborné okénko *</p> 	<p>Zajímavosti / Záznamy</p>
<p><i>Brutnák lékařský</i></p>		<p>Kde rostu: na zahradě i v truhlíku Kdy se sbírám: květen - srpen Jaké části: květy a listy Léčivé účinky: proti zánětům a pocení, kožním potížím, na srdíčko a dýchání, uklidňující</p>	<p>KVÍTKOPSANÍ RECEPT NA LEDOKVĚTY</p>
<p><i>Fialka Vonná</i></p>		<p>Kde rostu: v travinách, lesích a zahradách Kdy se sbírám: březen - duben Jaké části: květy, listy, oddenky Léčivé účinky: na dýchání, pleť a krásu, při nadměrné zátěži a nervozitě</p>	<p>TVOŘÍME, NAVRHUJEME, SUŠÍME</p>
<p><i>Levandule lékařská</i></p>		<p>Kde rostu: na zahradách pokrytých sluncem Kdy se sbírám: červenec - srpen Jaké části: květy i se stonky Léčivé účinky: bolesti hlavy, kousnutí nebo bodnutí hmyzem, popáleniny, nespavost a nervozita</p>	<p>Paní Lavande zapomněla... HERBAŘ</p>
<p><i>Máta peprná</i></p>		<p>Kde rostu: na loukách, zahradách, vlhkých lesních mýtinách Kdy se sbírám: květen - září Jaké části: nať s listy Léčivé účinky: na žaludek, nespavost, nervozitu, nachlazení i kožní problémy</p>	<p>BARVÍME PIGMENTEM MÁTOVÝ FROTAŽISTA</p>
<p><i>Přeslička rolní</i></p>		<p>Kde rostu: v travinách, u cest i v lesích Kdy se sbírám: květen - září Jaké části: zelené lodyhy Léčivé účinky: na ledviny, žaludek, vyrážky, působí močopudně</p>	<p>CO TAKHLE STAŤ SE UMĚLCEM?</p>

<p>Sedmikráska chudobka</p>		<p>Kde roste: v travinách, na zahradách, loukách a okrajích cest Kdy se sbírá: březen - srpen Jaké části: květy a listy Léčivé účinky: na imunitu, krásu, proti chřipce a nachlazení, obklady na rány</p>	<p>MATEMATICKÝ HLAVOLAM:</p> <p>Co se dá udělat ze sedmikrásky?</p>
<p>Vraní oko (čtyřlísté)</p>		<p>Kde roste: v lesích Kdy se sbírá: NESBÍRÁM SE, protože jsem jedovatá. Jaké části mám jedovaté: oddenek, listy, a hlavně bobule.</p>	<p>KRESBA V TERÉNU</p> <p>NÁVŠTĚVA LESNÍ GALERIE</p>
<p>Zlatobýl obecný</p>		<p>Kde roste: v trávnicích, loukách nebo u železnic Kdy se sbírá: srpen - září Jaké části: nať Léčivé účinky: čistič ledvin, na bolesti kloubů, nachlazení, urychluje hojení ran</p>	<p>Úklid se zlatobýlem</p> <p>MATEMATICKÝ ÚKLID.</p>
<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> <p>Zajímavosti / Záznamy</p> </div>			
<p>TAHAČEK ÚLEVY</p>			
<p>ZÁVĚREČNÝ SRAZ JAZYKOVĚDCŮ</p>			
<p>PAMATOVÁK</p>			
<p>SLAVNOST BYLINOPISCŮ</p>			
<p>RECEPTY</p>			

Tabulka 7 Seznam vybraných bylin – Bylinopis (Metodická příručka)

*

Klíčový mezipředmětový vztah: Prvouka / Přírodopis

U každé byliny se nachází odborné okénko a krátký popis, který nám prozradí zajímavost o dané rostlině.

BRUTNÁK LÉKAŘSKÝ / *Nácvik psaní, Kvítkopsaní*

Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Český jazyk, Pracovní činnosti, Matematika, Prvouka, Přírodopis
Cíl	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se učí skrz tvůrčí činnost nácvik psaní velkého tiskacího písmene B. - si pomocí květů brutnáku sestaví písmeno B a následně ho co nejdětalněji překreslí do deníku (<i>technika reálné kresby</i>).
Časová dotace	10 min (<i>nácvik psaní</i>) / 30 min (<i>kvítkopsaní</i>)
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , psací potřeby, 12 květů brutnáku pro každého žáka, deník malého badatele
Organizační forma	skupinová (<i>sběr brutnáku</i>) individuální (<i>nácvik psaní písmene</i>)
Popis aktivity	<p>Nácvik psaní:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Žáci obtahují a přepisují písmeno B do svých <i>Bylinopisů</i>. - Paní učitelka kontroluje správné hygienické návyky pro psaní (správné držení pera, těla, prostor na lavici, ...), případně koriguje a opravuje nedostatky. <p>Kvítkopsaní</p> <ul style="list-style-type: none"> - Děti si v období sezony brutnáku vyjdou na průzkum. - Každý nasbírá 12 květů této byliny, sestaví z nich písmeno B a následně překreslí do svého deníku (<i>nácvik reálné kresby</i>).

Tabulka 8 Popis aktivity – Kvítkopsaní; Brutnák lékařský (Metodická příručka)

Ilustrační ukázky do praxe:

- Kvítkopsaní

Obrázek 13 Ukázka aktivity kvítkopsaní, velké tiskací B

- Záznam do deníku / reálná kresba

Obrázek 14 Ukázka záznamu do deníku, Brunnák lékařský

Obrázek 15 Ukázka vylisovaného Brunnáku lékařského

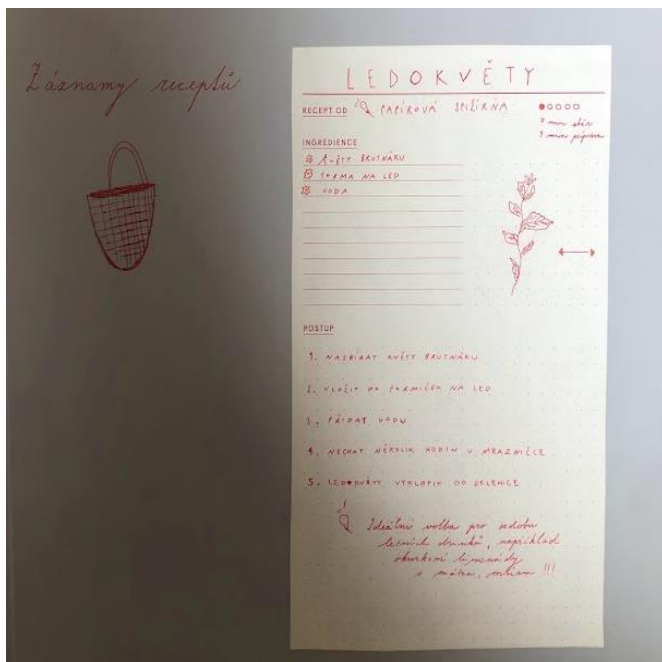
BRUTNÁK LÉKAŘSKÝ / Recept na ledokvěty

Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Pracovní činnosti, Český jazyk, Prvouka, Přírodopis
Cíl	Žák: <ul style="list-style-type: none"> - se učí pracovat na základě popisu pracovního postupu (<i>slohový útvar – recept</i>) - si umí připravit ledové kostky s květy brutnáku.
Časová dotace	10 min + sběr + několik hodin mrznutí
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , květy brutnáku, forma na led, mrazák
Organizační forma	individuální / skupinová
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - Žáci si mohou samostatně nebo hromadně připravit speciální ledové kostky a ozdobit si tím svůj oblíbený nápoj. - Ideální aktivita při pořádání různých událostí, například vernisáže (<i>viz závěrečná kapitola, Slavnost bylinopisců</i>) - Popis pracovního postupu nalezneme v <i>Bylinopisu</i> a další recepty jsou připravené na konci sešitu (<i>bylinný čaj, čajové sušenky s mátou, okurková limonáda s ledokvěty a mátou</i>).

Tabulka 9 Popis aktivity – Recept na ledokvěty; Brutnák lékařský (Metodická příručka)

Ilustrační ukázky do praxe:

- Záznam receptu / ledokvěty

Obrázek 16 Ukázka záznamu do deníku, recept na ledokvěty

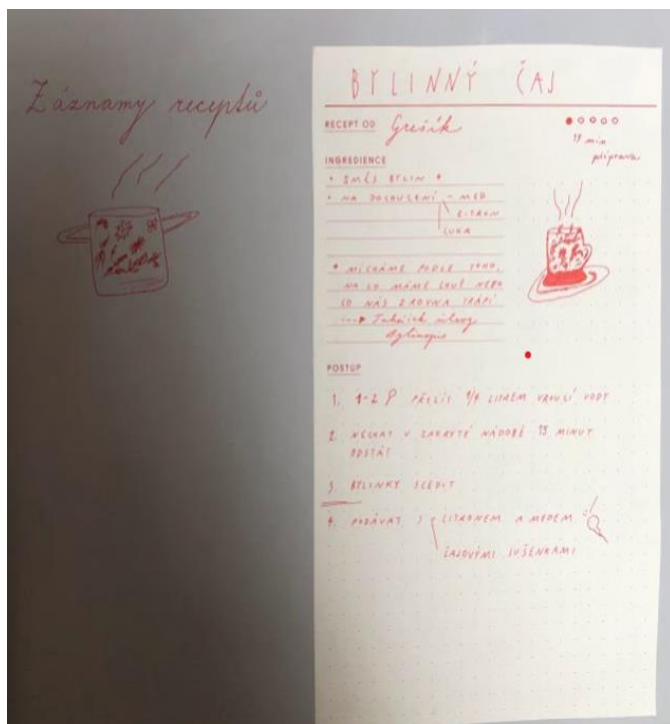

Obrázek 17 Ukázka ledokvětů

Obrázek 18 Ukázka ledokvětů v limonádě

- Záznam receptu / bylinný čaj

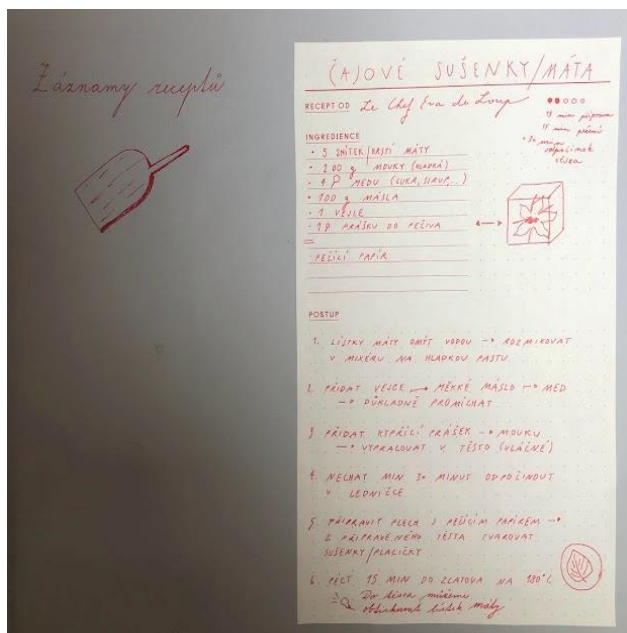

Obrázek 19 Ukázka záznamu do deníku, recept na bylinný čaj

Obrázek 20 Ukázka bylinného čaje

- Záznam receptu / čajové sušenky s mátou

Obrázek 21 Ukázka záznamu do deníku, mátové čajové sušenky

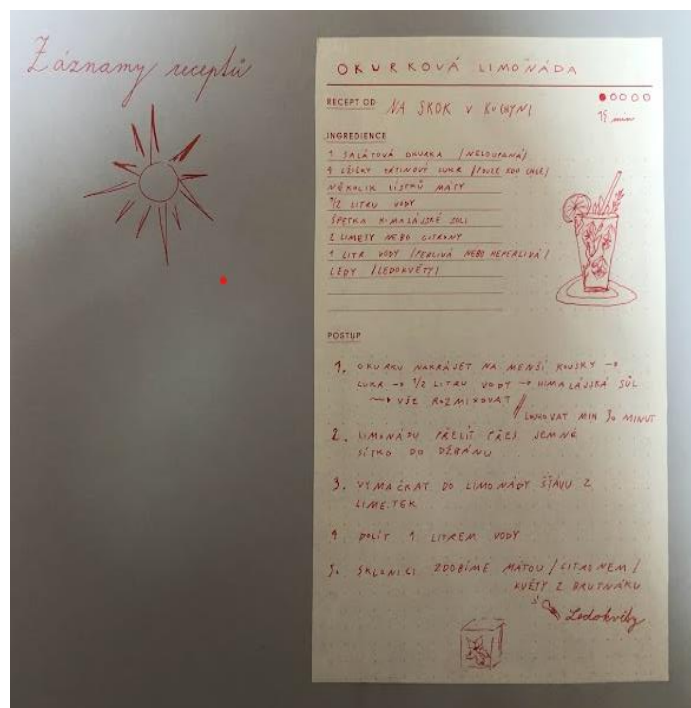

Obrázek 22 Ukázka mátových sušenek

Obrázek 23 Ukázka mátových sušenek, pigmentové zbarvení

- Záznam receptu / okurková limonáda s ledokvěty a mátou

Obrázek 24 Ukázka záznamu do deníku, recept na okurkovou limonádu

Obrázek 25 Ukázka okurkové limonády

FIALKA VONNÁ / Nácvik psaní

Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Český jazyk
Cíl	Žák se učí prostřednictvím grafomotorického cvičení nácvik psaní velkého tiskacího písmene F.
Časová dotace	15 min
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , psací a výtvarné potřeby (pero, tužka, pastelky, ...)
Organizační forma	individuální
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none">- V této části psaní žáci uvolňují své zápěstí a zkouší se zavřenýma očima psát velké tiskací písmeno F.- Při této činnosti je dovoleno přetahovat. Je důležité, aby se děti uvolnily a nepsaly v křeči.- Za odměnu si mohou ozdobit nejpovedenější písmeno fialkami (VV).

Tabulka 10 Popis aktivity – Nácvik psaní; Fialka vonná (Metodická příručka)

FIALKA VONNÁ / Tvoříme, navrhujeme, sušíme

Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Pracovní činnosti, Prvouka
Cíl	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zjišťuje, co znamená pojem design. Na základě svých poznatků tvoří design obalu na čaj. - si samostatně vyhledá, jak se suší bylinky a následně zaznamenává postup do deníčku.
Časová dotace	60 min (<i>tvoříme, navrhujeme</i>) / 30 min (<i>sušíme</i>)
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , papír na výrobu obalu (stačí formát A5), nůžky, lepenka, výtvarné potřeby na navrhování
Organizační forma	hromadná / individuální
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - Žáci si před samotnou tvorbou obalu na čaj udělají debatní kroužek (<i>myšlenková mapa, brainstorming, ...</i>) a pokusí se vymyslet, co je to <i>design</i> a jak ho uplatníme na obal etikety čaje. - Pracovní postup na výrobu obalu na čaj je zaznamenaný v <i>Bylinopisu</i>. - V další aktivitě se žáci pokusí samostatně zaznamenat do svých deníčků postup sušení bylinek. Paní učitelka jednotlivé záznamy na závěr zkontroluje.
Ukázka designu etikety (<i>Bylinopis</i>)	

Tabulka 11 Popis aktivity – Tvoříme, navrhujeme, sušíme; Fialka vonná (Metodická příručka)

LEVANDULE LÉKAŘSKÁ / Psaní, M. Lavande zapomněla, Herbář

Mezipředmětový vztah	Český jazyk, Člověk a jeho svět, Výtvarná výchova, Vlastivěda, Prvouka, Přírodopis
Cíl	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se učí skrz tvůrčí činnost nácvik psaní velkého tiskacího písmene L. - získává základní znalosti o Francii. - na základě badatelského prožitku umí sestavit herbář a zná jeho základní parametry.
Časová dotace	30 min (<i>nácvik psaní</i>) + 60 min (<i>herbář</i>)
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , psací a výtvarné potřeby, čerstvá levandule, deník malého badatele (<i>návod na sušení bylinek</i>), lepenka
Organizační forma	individuální / skupinová
Popis aktivity	<p>Nácvik psaní:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Žáci podle pokynů píšou velké tiskací L. - Dozvídají se zábavnou formou zajímavosti o Francii a levanduli. <p>Madam Lavande zapomněla:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Žáci pokračují ve zjišťování znalostí o Francii, kreslí a vybarvují její vlajku. - Pokračují v upevňování nácvik psaní písmene L. <p>Herbář:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Žáci si společně nebo ve volném čase nasbírají v sezoně čerstvou levanduli. - Na základě předchozích znalostí ji usuší a následně vylisují. - Podle předlohy v <i>Bylinopisu</i> si zaznamenávají potřebné informace k herbáři.

<p>Ukázka Herbáře (Bylinopis)</p>	<p> Záznam do deníku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Český název: Levandule lékařská • Latinský název: Lavandula angustifolia • Místo a datum nálezu: _____ • Zajímavost: _____ • Jméno sběratele: _____
---------------------------------------	---

Tabulka 12 Popis aktivity – Psaní, M. Lavande zapomněla, Herbář; Levandule lékařská (Metodická příručka)

Ilustrační ukázky do praxe:

- Záznam herbáře / sušení levandule

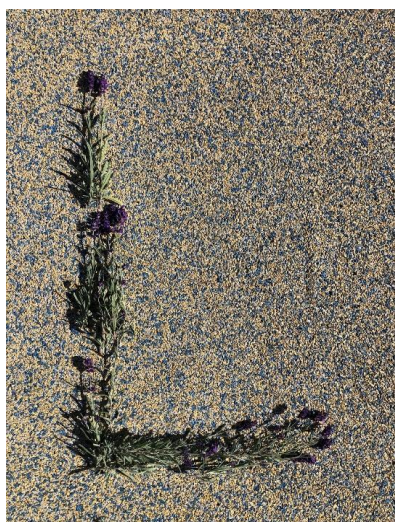

Obrázek 26 Ukázka záznamu do deníku, Levandule lékařská

Obrázek 27 Ukázka sušení bylinek

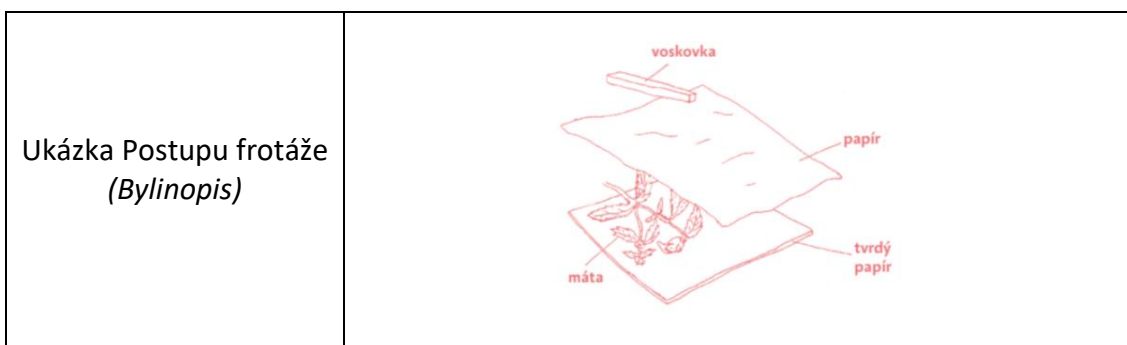
- Nácvik psaní (viz aktivita kvítkopsaní)

Obrázek 28 Ukázka aktivity kvítkopsaní, velké tiskací L

MÁTA PEPRNÁ / Psaní pigmentem, Mátový frotážista

Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Prvouka, Přírodopis, Pracovní činnosti, Český jazyk (<i>čtenářská dílna</i>)
Cíl	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se učí psát písmeno M pomocí přírodního pigmentu. - si uvědomuje rozmanitost a netradiční využití bylin. - získává znalosti k provedení nové výtvarné techniky <i>frotáž</i> a dokáže ji samostatně aplikovat.
Časová dotace	30 min (<i>nácvik psaní</i>) + 60 min (<i>frotáž</i>)
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , lístky máty na barvení pigmentem (několik snítek), voskovky nebo pigment z máty, papír na podložení k frotáži
Organizační forma	skupinová / individuální
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - Žáci si netradiční formou zkoušejí nácvik psaní písmene M, tentokrát pigmentem z máty. - Zjišťujeme, jak tato rostlina barví její další využití (<i>pokud není sezona máty, použijeme zelenou barvu</i>). - Barvení pigmentem uplatníme i při další aktivitě, tj. seznámení s novou výtvarnou technikou <i>frotáž</i>. - V rámci této aktivity doporučuji dětem představit knihu <i>Rukověť malého frotážisty</i> (<i>viz Bylinopis</i>). - S knihou můžeme pracovat v rámci čtenářské dílny, která bude propojena s tvůrčí dílnou. - Během této aktivity frotujeme pigmentem a následně zkusíme další techniku pomocí voskovek. Postup frotování je zaznamenaný v <i>Bylinopisu</i>.

Tabulka 13 Popis aktivity – Psaní pigmentem, Mátový frotážista; Máta peprná (Metodická příručka)

Ilustrační ukázky do praxe:

- Záznam mátové frotáže:

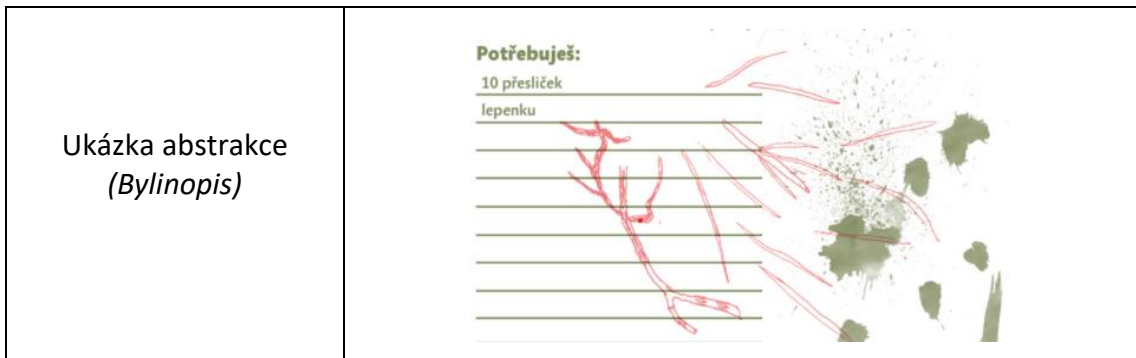
Obrázek 29 Ukázka záznamu do deníku, Máta peprná

Obrázek 30 Ukázka výtvarné techniky – frotáž

PŘESLIČKA ROLNÍ / Návik psaní, Co takhle stát se umělcem

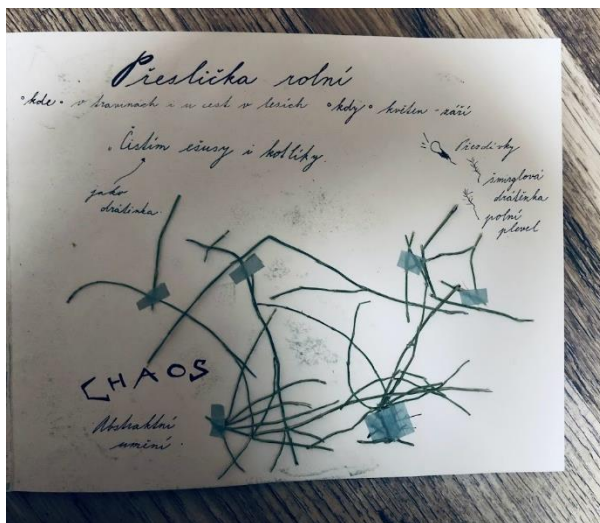
Mezipředmětový vztah	Český jazyk, Výtvarná výchova, Prvouka, Přírodopis
Průřezové téma	Osobnostní a sociální výchova (<i>naslouchání druhým při debatním kroužku</i>)
Cíl	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pomocí tvůrčí činnosti nacvičuje psaní velkého tiskacího písmene P. - si na základě vlastní zkušenosti vybuduje ponětí o tom, co znamená pojem <i>abstrakce</i> a dokáže ji výtvarně vyjádřit.
Časová dotace	10 min (<i>návik psaní</i>) + 60 min (<i>abstraktní umění</i>)
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , 10 přesliček na tvorbu abstraktního umění pro každého žáka, lepenka, deník malého badatele
Organizační forma:	skupinová / individuální
Popis aktivity:	<ul style="list-style-type: none"> - Návik psaní je propojeno s hledáním písmene P (<i>motivační aktivita</i>). - Následující aktivita nás seznamuje s novým výtvarným pojmem <i>abstrakce</i>. - Než začneme s žáky tvořit abstraktní umění, je nutné si ujasnit, co abstrakce vůbec znamená (<i>debatní kroužek, brainstorming, myšlenková mapa</i>). - Následně sestavuje do svých deníků takový obraz, který vyjadřuje abstrakci. Používáme pouze přesličky a lepenku, návod v <i>Bylinopisu</i>. - Žáci by se měli u této aktivit cítit uvolnění a svobodomylně tvořit.

Tabulka 14 Popis aktivity – Návuk psaní, Co takhle stát se umělcem; Přeslička rolní (Metodická příručka)

Ilustrační ukázky do praxe:

- Záznam abstraktního umění

Obrázek 31 Ukázka záznamu do deníku, Přeslička rolní

Obrázek 32 Ukázka abstraktního umění

SEDMIKRÁSKA CHUDOBKA / Psaní, Matematický hlavolam

Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Český jazyk, Prvouka, Přírodopis, Matematika (geometrie), Pracovní činnosti
Cíl	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se učí nácvik psaní velkého tiskacího písmene S pomocí grafomotorické cvičení (<i>osová souměrnost, M</i>) - umí vyřešit matematický hlavolam pomocí sčítání s přechodem přes desítku (M). - si třídí informace o bylině a zaznamenává si její využití.
Časová dotace	20 min
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , psací a výtvarné potřeby
Organizační forma	individuální
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - V této části se žáci učí psát písmeno prostřednictvím matematických úkolů. - Nejdříve žáci obtahují písmeno S a následně ho na základě osové souměrnosti dokreslují. Výsledným obrazem by mělo být číslo 8. S tímto číslem se dále pracuje v matematickém hlavolamu. - Výsledek matematického hlavolamu, číslo 12, použijí žáci na obtahování obrázku. - Děti si také mohou přečíst krátkou básničku, díky které dokreslují sedmikrásku chudobku. - Na závěr sbírají informace o využití sedmikrásky a jejích léčivých účincích.
Ukázka aktivit (<i>Bylinopis</i>)	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Osová souměrnost</i>

MATEMATICKÝ HLAVOLAM:

Záznam do deníku:
Co se dá udělat ze sedmikrásky?

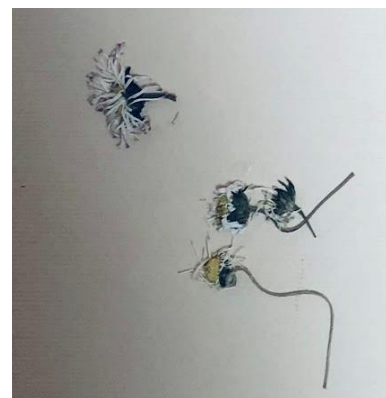
Tabulka 15 Popis aktivity – Psaní, Matematický hlavolam; Sedmikráska chudobka (Metodická příručka)

Ilustrační ukázky do praxe:

- Záznam chudobky a její využití

Obrázek 33 Ukázka záznamu do deníku, Sedmikráska chudobka

Obrázek 34 Ukázka vylisované Sedmikrásky Chudobky

VRANÍ OKO / Nácvik psaní, Kresba v terénu

Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Český jazyk, Prvouka, Přírodopis
Cíl	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - si upevňuje nácvik psaní velkého tiskacího písmene V za pomoci tvořivých aktivit. - si uvědomuje jedovatost rostliny a nesbírá ji. - na základě badatelského průzkumu kreslí detaily rostliny.
Časová dotace	15 min (<i>nácvik psaní</i>) + 60 min (<i>kresba v terénu</i>)
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , výtvarné potřeby (tužka, pastelky, ...)
Organizační forma	skupinová / individuální
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - Nácvik psaní písmene V procvičujeme vybarvováním jedovatých bobulí a následným spojením. - Bobule spojujeme tak, aby nám vyšel název byliny (ČJ). - Žákům několikrát připomeneme, že je tato bylina velmi jedovatá a co by se mohlo stát při požití takové rostliny. - Následuje návštěva lesní galerie, kdy se s dětmi vydáme na průzkum do lesa. Pokud v průběhu průzkumu narazíme na vraní oko čtyřlísté, tak si bylinu zaznamenáme do svých deníků. Pokud vraní oko nenajdeme, tak si zakreslíme rostlinu do deníčků z obrázků... - Opět dětem připomínáme, že se na bylinu nesahá.

<p style="text-align: center;">Ukázka (Bylinopis)</p>	<p>- Návčik psaní</p> <p>- Kresba v terénu</p>
---	--

Tabulka 16 Popis aktivity – Návčik psaní, Kresba v terénu; Vraní oko (Metodická příručka)

Ilustrační ukázky do praxe:

- Záznam z kresby v terénu

Obrázek 35 Ukázka záznamu do deníku, Vraní oko (čtyřlístí)

Obrázek 36 Ukázka detailu vraního oka (čtyřlístého)

ZLATOBÝL OBECNÝ / Písmenková čistička, Úklid se zlatobýlem

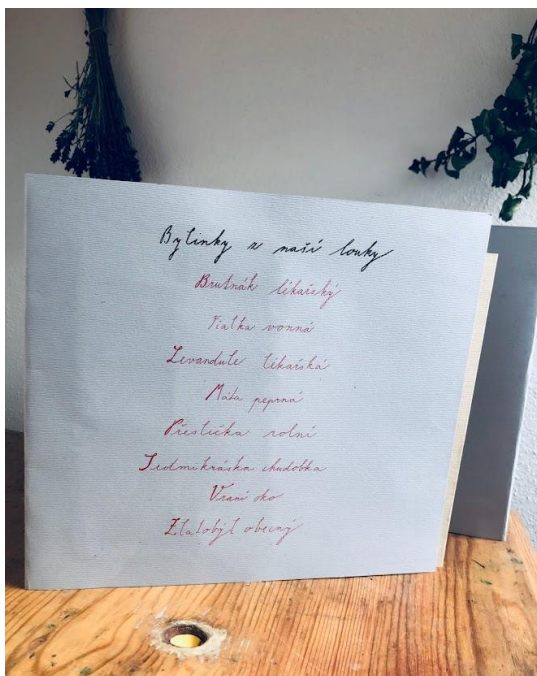
Mezipředmětový vztah	Výtvarná výchova, Matematika, Český jazyk, Člověk a jeho svět
Cíl	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se učí pomocí asociace nácvič psaní velkého tiskacího písmene Z. - dokáže na základě důkladné analýzy všech bylin aplikovat násobilku dvěma. - umí třídit informace. - si uvědomuje význam <i>obsahu</i> v knize a dokáže ho sám ztvárnit.
Časová dotace	60 min
Pomůcky	pracovní sešit <i>Bylinopis</i> , psací potřeby
Organizační forma	individuální
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - Nácvič psaní písmene probíhá formou asociací. Přirovnáváme obtahování k mytí nádobí, proto tolik obtážení... - Celá kapitola se nese v duchu uklízení a systematickosti. - Na tuto tematiku navážeme v další aktivitě, kde mají žáci za úkol prolistovat celým sešitem a najít u každé byliny, kolikrát ji museli obtáhnout. - Následně žáci hodnoty systematicky zapisují do seznamu. - Na konci by jim měla vyjít číselná řada násobků dvou.

Ukázka (Bylinopis)	Seznam bylin:	Počet obtáhnutí:
	Brutnák lékařský	_____
	Fialka vonná	_____
	Levandule lékařská	_____
	Máta peprná	_____
	Přeslička rolní	_____
	Sedmikráska chudobka	_____
	Vraní oko (čtyřlístě)	_____
Zlatobýl obecný	_____ 	

Tabulka 17 Popis aktivity – Písmenková čistička, Úklid se zlatobýlem; Zlatobýl obecný (Metodická příručka)

Ilustrační ukázky do praxe:

- Záznam do deníku / obsah

Obrázek 37 Ukázka záznamu do deníku, Obsah bylin

Obrázek 38 Ukázka záznamu do deníku, Zlatobýl obecný

TAHÁČEK ÚLEVY

- **Mezipředmětový vztah:** Prvouka / Přírodopis (*léčivé účinky vybraných bylin*), Pracovní činnosti (*rozvoj jemné motoriky*)
- **Postřehy:** celkové shrnutí všech bylin se zaměřením na jejich léčivé účinky, možnost vystřihnoutí a nalepení na místo, kde budou mít děti tabulku stále na očích (*metoda repetitivního memorování*).
- **Ukázka (Bylinopis):**

BYLINY	NOCLEZENÍ	BAŘEVY	PÍČENÍ	SEDE	KOŽNÍ PROBLEMY	NA MRAŽU	STŘEŽ KAMENÍ	POPALENINY	KOUKLI MOCNOST	BOLESTI HLAVY	ŠALIVY	LEVNOST
BRUTNÁK		•	•	•	•		•					
HALKA	•					•	•					
LEVANDULE					•		•	•	•	•		
MATEL	•				•		•				•	
PĚSLIČKA					•						•	•
CHUDOKRKA	•	•			•		•					
VRANÍ KROK												
ZLATOVÝL	•	•										•

Obrázek 39 Ukázka z Bylinopisu, Taháček úlevy

ZÁVĚREČNÝ SRAZ JAZYKOVĚDCŮ

- **Mezipředmětový vztah:** Český jazyk (*hlásky*)
- **Postřehy:** Studium osmi bylin nám odkrývá skupinu obojetných souhlásek. Žáci si mohou zaznamenat, jaké znají další skupiny hlásek (*samohlásky – krátké, dlouhé, souhlásky – tvrdé, měkké, obojetné*).
- **Ukázka (Bylinopis):**

Možná už ti je jasné, že jsme s Brutňáky nevybrali tyto bylinky pro nic za nic.

Zahraj si na jazykovědce a zjisti, co jsou tyto hlásky zač.

- Ke každé hlásce přidej samohlásku **E**.

B _ F _ L _ M _ P _ S _ V _ Z _

- Zopakuj 10x za sebou tuto řadu hlásek.
- Zjisti, jak se tyto hlásky jmenují: _____ HLÁSKY
- Jaké další znáš? _____

Obrázek 40 Ukázka z Bylinopisu, Závěrečný sraz jazykovědců

SLAVNOST BYLINOPISCŮ / Vernisáž

- **Mezipředmětový vztah:** Třídnická hodina
- **Postřehy:** Žáci dokončili studium osmi bylin, a to si zaslouží uspořádat slavnost formou *vernisaže*, kde se žáci pochlubí svými *autorskými deníky* a *Bylinopisy*. Děti se učí, co taková kulturní událost obnáší a zároveň je na ně kladena určitá zodpovědnost. Součástí *Bylinopisu* je dvoustránka ilustrované události, kam si děti mohou zakreslit, co by rády na vernisáži vystavovaly...

- **Ukázka (*Bylinopis*):**

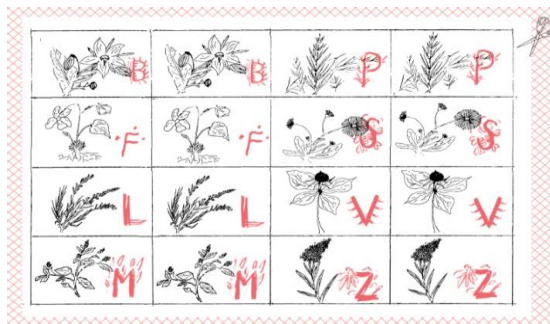

Obrázek 41 Ukázka z *Bylinopisu*, Vernisáž plakát

PAMATOVÁK / Bylinné pexeso

- **Mezipředmětový vztah:** Český jazyk (*nácvik počátečního písmene*), Prvouka / Přírodopis (*studium osmi bylin*), Pracovní činnosti (*rozvoj jemné motoriky*)
- **Postřehy:** Bylinné pexeso je ideálním didaktickým materiálem k zopakování studia osmi bylin. Černobílé ilustrace jsou záměrné, aby si děti mohly jednotlivé rostliny dokreslit a uvědomit si tak jejich skutečnou barvu.

- **Ukázka (*Bylinopis*):**

Obrázek 42 Ukázka z *Bylinopisu*, bylinné pexeso

Závěr

V rámci teoretické části diplomové práce jsem provedla odbornou rešerši ze tří různých pohledů (uměnovědného, psychologického a pedagogického) v návaznosti na využití výtvarného umění a jeho propojení s dalšími předměty. Uměnovědná část mi pomohla definovat vzdělávací oblast Umění a kulturu zaměřující se na výtvarnou výchovu v RVP ZV a její současné pojetí na základních školách. Pro hlubší pochopení vývojových zvláštností dítěte mladšího školního věku jsem v psychologické části charakterizovala tuto vývojovou skupinu a zkoumala ji z pohledu tvůrčího projevu. V pedagogické části jsem studiem konstruktivistického pojetí výuky navázala na praktickou část. Detailní analýza poznávacího učení mi pomohla s výběrem konkrétních vyučovacích metod, které jsem uplatnila v tvůrčí části diplomové práce.

Zmíněné oblasti teoretické práce mě postupně navedly k tvorbě autorského pracovního sešitu *Bylinopis*. Hlavním záměrem didaktického časopisu je, aby byl využitelný zejména na prvním stupni ZŠ, ale i ve volném čase. Pracovní sešit jsem vytvořila s takovým cílem, abych v dětech probudila tvořivého ducha a navodila takové prostředí, aby se žáci nebáli uvolnit a s radostí přistupovali k práci na zadání.

V rámci výběru konkrétních úloh do pracovního sešitu jsem si průběžně jednotlivé aktivity vyzkoušela v praxi s dětmi různého věku. Jednalo se o věkově heterogenní skupinu žáků mladšího školního věku. U pilotního ověření aktivit jsem zjišťovala, jestli je pro děti dostatečně srozumitelné zadání a jak jsou aktivity časově náročné. Dále jsem se zaměřila na motivaci, kterou jsem podpořila volbou netradičních aktivit za doprovodu poutavých ilustrací. Průběžná reflexe dílčích úloh mi zodpověděla, zda se děti danou činností naučily to, co jsem si definovala ve vzdělávacím cíli. Díky praktickému ověření jsem zjistila, že některé aktivity byly příliš složité na pochopení, a proto jsem se rozhodla sešit koncipovat tak, aby byl co nejvíce přehledný a jednoduše pochopitelný. Textovou stránku jsem tedy co nejvíce minimalizovala, a naopak jsem se rozhodla obsahovou část doplnit ilustracemi, které mají za úkol v pracovním sešitě dokreslit tematiku daných aktivit. Dle zpětné vazby od vybraných oborových didaktiků a výtvarníků se mi podařilo tento cíl naplnit. Názory dotazovaných na *Bylinopis* mě opravdu mile překvapily. Dotyční vyzdvihovali zejména zapojení mezipředmětovosti a propojení úloh

s reálným světem inovativním způsobem. Těší mě, že na vybrané osoby působí *Bylinopis* komplexně a zároveň vnímají přidanou didaktickou hodnotu výtvarného zpracování.

Názor na pracovní sešit jsem získala pouze od pár vybraných osob různého profesního zaměření, a proto šetření v této rovině proběhlo pouze okrajově. Zároveň většina respondentů jsou mí dobří přátelé, tudíž i z této roviny je potřeba nahlížet na šetření spíše ilustrativně. Pokud bych tedy chtěla získat relevantní odpověď, zda je didaktický materiál využitelný ve výuce na prvním stupni ZŠ a zároveň vede ke zkvalitnění výuky primárního vzdělávání, tak by rozhodně muselo šetření probíhat objektivně a dlouhodobě napříč různými druhy škol a vzdělávacích institucí.

V závěru bych chtěla ještě zmínit dostupnost pracovního sešitu z hlediska finanční stránky. Tisk ilustrovaného sešitu byla pro mě opravdu překvapivá záležitost. Po konzultaci s ilustrátorkou *Bylinopisu*, která se pohybuje v tomto oboru, mi byla doporučena tiskárna, kde jsem si nechala vytisknout dva zkušební kusy. První varianta se tiskla na kvalitnější typ papíru (*Munken Pure 150*). Cena za jeden kus činila 1180 Kč. Tato částka byla pro mě opravdu šokující a tím pádem i z hlediska využití v praxi nedostupná. Druhá varianta je o něco přívětivější. Díky levnějšímu typu papíru (*Offset, bezdřevý, bílý, matný povrch 170*) stála tato verze 590 Kč, což je stále vysoká cena, ale již o něco dostupnější. Pokud by se měl pracovní sešit dostat na základní školy, tak považuji z hlediska kvality papíru levnější variantu za naprosto dostačující. Tisk pracovního sešitu je zároveň ve větším nákladu znatelně levnější, a proto bych v budoucnu šla touto cestou. Dokážu si představit, že by někteří rodiče rádi zainvestovali do kvalitního edukativního materiálu a *Bylinopis* by tak mohl být využitelný i na vybraných školách.

Pokud didaktický materiál sklídí úspěch a byla by po něm poptávka, tak mám v plánu oslovit různá dětská nakladatelství. Další možností je zapojit se do crowdfundingu a pokusit se získat grant, díky kterému bych měla možnost pracovní sešit vydat ve větším nákladu a podpořit tak kvalitu výtvarného vzdělávání na 1. stupni ZŠ.

Výtvarný prožitek a celkové propojení s dalšími tematickými oblastmi mi dává naději, že žáky vedu k pozitivnímu vztahu k umění a kultuře, ale především také k rozvoji celkové osobnosti a připravenosti do jejich profesního i osobního života. Díky tvorbě pracovního sešitu *Bylinopis* mám pocit, že se má naděje pomalu naplňuje.

Seznam použité literatury

BERTRAND, Yves. *Soudobé teorie vzdělávání*. Překlad Oldřich Selucký. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 247 s. Studium. ISBN 80-7178-216-5.

ČAPEK, Robert. *Uč jako umělec: malá kniha o velkých vzdělávacích myšlenkách*. Jan Melvil Publishing, 2020.

DAVIDO, Roseline. *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Překlad Alena Lhotová a Hana Prousková. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. 205 s., viii s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-7367-415-1.

DEYL, Miloš. *Naše květiny*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1973. 2 sv. (698 s.). Klub mladých čtenářů.

DEYL, Miloš a HÍSEK, Květoslav. *Naše květiny*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1980. 2 sv.

DYTRTOVÁ, Kateřina a RAUDENSKÝ, Martin. *Expres, vztahy a procesy*. Vydání první. V Ústí nad Labem: Fakulta umění a designu J.E. Purkyně, [2017], ©2017. 65 stran. Projekty. ISBN 978-80-7561-087-4.

FRANCOVÁ, Jana a kol. *FK 15: umění autorské knihy a výtvarná výchova*. Vydání první. Brno: Masarykova univerzita, 2016. 209 stran. ISBN 978-80-210-8471-1.

GOLASOVSKÁ, Monika. *Bylinkář: přírodní kouzla naší babičky*. 1. vydání. V Praze: Labyrint, 2019. 125 stran. ISBN 978-80-86803-57-9.

HARDIMAN, M.: *Education and the Arts: Educating Every Child in the Spirit of Inquiry and Joy. Creative Education, 7*, 2016. 1913-1928. doi: 10.4236/ce.2016.714194.

HAZUKOVÁ, Helena a ŠAMŠULA, Pavel. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. 129 s. ISBN 80-7290-237-7.

KAYMAKAMOGLU, Sibel Ersel. *Teachers' Beliefs, Perceived Practice and Actual Classroom Practice in Relation to Traditional (Teacher-Centered) and Constructivist (Learner-Centered) Teaching (Note 1)*. *Journal of Education and Learning*, 2018, 7.1: 29-37.

KIMBERLEY EYC. *Why are stencils detrimental to children's development?* [online]. 2016 [cit. 30.11.2023]. Dostupný na WWW: https://www.earlyyearscares.com/eyc/learning-and-development/stencils-detrimental-childrens-development/#google_vignette

KLINDOVÁ, Ľuboslava a RYBÁROVÁ, Eva. *Vývojová psychologie: Učebnice pro 3. roč. pedagog. škol*. 1. vyd. Praha: SPN, 1974. 129, [2] s. Učebnice pro pedagog. školy.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.

LYNNE, Silverstein, SEAN, Layne. *What is Arts Integration*: ArtsEdge [online]. 2010 [cit. 30.11.2023]. Dostupný na WWW: www.kennedy-center.org

MAŇÁK, J., Aktivizující výukové metody. Metodický portál: Články [online]. 23. 11. 2011, [cit. 10. 3. 2023]. Dostupný z <https://clanky.rvp.cz/clanek/14483/AKTIVIZUJICI-VYUKOVE-METODY. ISSN 1802-4785>.

MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Praxe dětského psychologického poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 335 s. Učebnice pro vysoké školy. ISBN 80-04-24526-9.

MAZÁČOVÁ, Nataša. *Pedagogická praxe*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. 74 s. ISBN 978-80-7290-673-4.

MICHAEL, Pamela. *Bylinková kuchařka: jedlé a léčivé rostliny a byliny*. Překlad Viktorie Košnarová. První vydání. Praha: Brána, 2015. 319 stran. ISBN 978-80-7243-830-3.

NIKL, Petr. *Záhádky*. Druhé vydání. Praha: Meander, 2015. 72 nečíslovaných stran. Modrý slon; 95. svazek. ISBN 978-80-87596-83-8.

PASTOROVÁ, Markéta. *Pojetí Výtvarné výchovy v rámci vzdělávací oblasti Umění a kultura*. Metodický portál: Články [online]. 04. 08. 2004, [cit. 2023-11-30]. Dostupný z WWW:<<https://clanky.rvp.cz/clanek/43/POJETI-VYTVARNE-VYCHOVY-V-RAMCI-VZDELAVACI-OBLASTI-UMENI-A-KULTURA.html>>. ISSN 1802-4785.

PIAGET, Jean a INHELDER, Bärbel. *Psychologie dítěte*. Překlad Eva Vyskočilová. Vyd. 6., V této edici 1. Praha: Portál, 2014. 142 s. Klasici. ISBN 978-80-262-0691-0.

PEROUT, Evžen. *Arteterapie se zrakově postiženými*. Vyd. 1. V Praze: Okamžik, 2005. 101 s., [45] s. obr. příl. ISBN 80-903247-9-7.

PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. 2., doplněné, aktualizované a přepracované vydání. Praha: Academia, 2023. 647 stran. ISBN 978-80-200-3347-5.

PODLIPSKÝ, Rudolf a kol. *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. První vydání. Plzeň: ZČU v Plzni, 2017. vi, 266 stran. ISBN 978-80-261-0728-6.

PODLIPSKÝ, R., VANČÁT, J., UHL SKŘIVÁNKOVÁ, V., ZIKMUNDOVÁ, V. (eds.). *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2017. ISBN 978-80-261-0728-6.

PŘIDALOVÁ, Kateřina. *Co je vlastně design?*. Vydání první. V Praze: UMPRUM, 2021. 188 stran. ISBN 978-80-88308-28-7.

RUTOVÁ, Magdalena. *Radio BUCH: co takhle stát se...* Vydání první. Praha: Baobab, 2017. 9 listů. ISBN 978-80-7515-069-1.

RVP pro základní vzdělávání, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání)* [online]. Copyright © [cit. 23.11.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>.

SATRANSKÁ, Kateřina. [divadlotabor.cz/](https://www.divadlotabor.cz/) [online]. [cit. 30.11.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.divadlotabor.cz/fotogalerie/vystava-katerina-volfova-a-anna-vysocka>

SATRANSKÁ, Kateřina. livebid.cz [online]. [cit. 30.11.2023]. Dostupný na WWW: https://livebid.cz/auction/vltavin_185/detail/480

ŠOBAŇOVÁ, Petra. *Nesouhlasné stanovisko k revizím RVP ZV* [online]. [cit. 30.11.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.kuv.upol.cz/post/nesouhlasn%C3%A9-stanovisko-k-reviz%C3%ADm-rvp-zv>

TICHÝ, František a kol. *Výchova jako dobrodružství: to se v té Přírodní škole učíte na stromech?*. 1. vydání. Semily: Geum, 2017. 270 stran. ISBN 978-80-87969-31-1.

UPRAVENÝ RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ – 2021 [online]. Copyright © 2022 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), 2021 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: Výtvarný projev a psychický život dítěte*. 3. vyd. Praha: SPN, 1980. 121, [6] s. Odborná lit. pro učitele.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. 124 s. ISBN 978-80-7372-307-1.

VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. 542 stran. ISBN 978-80-246-4961-0.

VÁŇOVÁ KREJČOVÁ, Věra a POCHE KARGEROVÁ, Jana. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 232 s. Step by step. ISBN 80-7178-695-0.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Sugestopedie*. Metodický portál: Články [online]. 08. 08. 2018, [cit. 2023-11-30]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/19683/SUGESTOPEDIE.html>>. ISSN 1802-4785.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 155 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4100-0.

Seznam Příloh

- Příloha 1 Seznam obrázků*
- Příloha 2 Seznam tabulek*
- Příloha 3 Pracovní sešit Bylinopis (volná příloha k DP)*
- Příloha 4 Metodická příručka (volná příloha k DP)*

Seznam obrázků

- Obrázek 1 *Vývojové fáze dětského výtvarného projevu*
Obrázek 2 *Tvůrčí proces*
Obrázek 3 *Obálka pracovního sešitu Bylinopis*
Obrázek 4 *Kateřina Satranská, Výšivka, Šrum, 2021*
Obrázek 5 *Kateřina Satranská, Výšivka, Bazén, 2020*
Obrázek 6 *Kateřina Satranská, Školní jídelna, abeceda, 2019*
Obrázek 7 *Ukázka obálky deníku*
Obrázek 8 *Ukázka obálky deníku, boční pohled*
Obrázek 9 *Ukázka proužku na obálku deníku*
Obrázek 10 *Ukázka proužku na obálku deníku, přední strana*
Obrázek 11 *Ukázka leporela, rozložené*
Obrázek 12 *Ukázka leporela, složené*
Obrázek 13 *Ukázka aktivity kvítkopsaní, velké tiskací B*
Obrázek 14 *Ukázka záznamu do deníku, Brutnák lékařský*
Obrázek 15 *Ukázka vylisovaného Brutnáku lékařského*
Obrázek 16 *Ukázka záznamu do deníku, recept na ledokvěty*
Obrázek 17 *Ukázka ledokvětů*
Obrázek 18 *Ukázka ledokvětů v limonádě*
Obrázek 19 *Ukázka záznamu do deníku, recept na bylinný čaj*
Obrázek 20 *Ukázka bylinného čaje*
Obrázek 21 *Ukázka záznamu do deníku, recept na mátové čajové sušenky*
Obrázek 22 *Ukázka mátových sušenek*
Obrázek 23 *Ukázka mátových sušenek, pigmentové zbarvení*
Obrázek 24 *Ukázka záznamu do deníku, recept na okurkovou limonádu*
Obrázek 25 *Ukázka okurkové limonády*
Obrázek 26 *Ukázka záznamu do deníku, Levandule lékařská*
Obrázek 27 *Ukázka sušení bylinek*
Obrázek 28 *Ukázka aktivity kvítkopsaní, velké tiskací L*
Obrázek 29 *Ukázka záznamu do deníku, Máta peprná*
Obrázek 30 *Ukázka výtvarné techniky – frotáž*
Obrázek 31 *Ukázka záznamu do deníku, Přeslička rolní*
Obrázek 32 *Ukázka abstraktního umění*
Obrázek 33 *Ukázka záznamu do deníku, Sedmikráska chudobka*
Obrázek 34 *Ukázka vylisované Sedmikrásky chudobky*
Obrázek 35 *Ukázka záznamu do deníku, Vraní oko (čtyřlísté)*
Obrázek 36 *Ukázka detailu vraního oka (čtyřlístého)*
Obrázek 37 *Ukázka záznamu do deníku, Obsah bylin*
Obrázek 38 *Ukázka záznamu do deníku, Zlatobýl obecný*
Obrázek 39 *Ukázka z Bylinopisu, Taháček úlevy*
Obrázek 40 *Ukázka z Bylinopisu, Závěrečný sraz jazykovědců*
Obrázek 41 *Ukázka z Bylinopisu, Vernisáž plakát*
Obrázek 42 *Ukázka z Bylinopisu, Bylinné pexeso*

Seznam tabulek

- Tabulka 1 Didaktická analýza výtvarného projektu*
- Tabulka 2 Zpětná vazba dotazovaných na výtvarný pracovní sešit Bylinopis*
- Tabulka 3 Popis aktivity – Zápis do klubu bylinopisců (Metodická příručka)*
- Tabulka 4 Popis aktivity – Debatní kroužek (Metodická příručka)*
- Tabulka 5 Popis aktivity – Slovní schovka (Metodická příručka)*
- Tabulka 6 Popis aktivity – Návod na tvorbu leporela (Metodická příručka)*
- Tabulka 7 Seznam vybraných bylin – Bylinopis (Metodická příručka)*
- Tabulka 8 Popis aktivity – Kvítropsání; Brutnák lékařský (Metodická příručka)*
- Tabulka 9 Popis aktivity – Recept na ledokvěty; Brutnák lékařský (Metodická příručka)*
- Tabulka 10 Popis aktivity – Nácvik psaní; Fialka vonná (Metodická příručka)*
- Tabulka 11 Popis aktivity – Tvoříme, navrhujeme, sušíme; Fialka vonná (Metodická příručka)*
- Tabulka 12 Popis aktivity – Psaní, M. Lavande zapomněla, Herbář; Levandule lékařská (Metodická příručka)*
- Tabulka 13 Popis aktivity – Psaní pigmentem, Mátový frotážista; Máta peprná (Metodická příručka)*
- Tabulka 14 Popis aktivity – Nácvik psaní, Co takhle stát se umělcem; Přeslička rolní (Metodická příručka)*
- Tabulka 15 Popis aktivity – Psaní, Matematický hlavolam; Sedmikráska chudobka (Metodická příručka)*
- Tabulka 16 Popis aktivity – Nácvik psaní, Kresba v terénu; Vraní oko (Metodická příručka)*
- Tabulka 17 Popis aktivity – Písmenkova čistička, Úklid se zlatobýlem; Zlatobýl obecný (Metodická příručka)*